

İleri Yetişkinlikte Finansal Okuryazarlığın Tüketim Harcamaları ve Finansal Refaha Etkisi

Eren TEMEL (<https://orcid.org/0000-0003-1938-4836>), Türkiye; eren.pdf@gmail.com

Çağrı KÖROĞLU (<https://orcid.org/0000-0003-4073-1847>), Aydın Adnan Menderes University, Türkiye; cagri.koroglu@adu.edu.tr

Mehmet ANBARCI (<https://orcid.org/0000-0002-1203-6620>), Aydın Adnan Menderes University, Türkiye; mehmetanbarci33@gmail.com

The Impact of Financial Literacy on Consumption Expenditures and Financial Well-being in Late Adulthood

Abstract

This study aims to examine the levels of financial literacy (including financial competency and behaviour), spending self-control, and financial well-being among advanced adults in Türkiye, and to identify the relationships among these variables. For this purpose, data collected from 426 participants via convenience sampling were analysed. According to the findings, participants exhibit low-to-moderate levels of financial literacy, spending control, and well-being. It was found that women and participants in low-education and low-income groups exhibited lower levels of these variables. Relational analyses showed that the effect of financial competency on self-control spending was not significant, whereas the impact of financial behaviour was significant. Both financial competency and financial behaviour were found to contribute significantly to financial well-being.

Keywords : Financial Gerontology, Financial Literacy, Financial Well-being, Late Adulthood, Consumer Expenditure.

JEL Classification Codes : E21, G51, G53.

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de ileri yetişkin bireylerin finansal okuryazarlık (finansal yeterlilik ve davranış), harcama öz kontrol ve finansal refah düzeylerini ortaya koymak; bu değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmektir. Bu amaçla uygun örnekleme yöntemi kapsamında erişilen 426 katılımcıdan toplanan veriler analiz edilmiştir. Bulgulara göre katılımcılar finansal okuryazarlık, harcama kontrolü ve refah açısından düşük-orta düzeydedir. Kadınlar, düşük eğitim ve düşük gelir grubundaki katılımcıların değişkenler bakımından daha düşük düzeyde oldukları bulunmuştur. İlişkisel analizler, finansal yeterliliğin harcama öz kontrol üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığını, ancak finansal davranışın etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Hem finansal yeterliliğin hem de finansal davranışın finansal refaha anlamlı ölçüde katkıda bulunduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler : Finansal Gerontoloji, Finansal Okuryazarlık, Finansal Refah, İleri Yetişkinlik, Tüketim Harcamaları.

1. Giriş

İleri yaştaki bireyler, toplam nüfusun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Meydana gelen değişimler ve gelişmelerde de bu yaş grubunun ortalama ömrü uzamaktadır (Köroğlu, 2019: 68). Tüm dünya genelinde yaşlı yetişkinlerin sayısındaki benzeri görülmemiş büyüme, teknolojik ilerlemeler, tıbbi gelişmelerle ve bunun sonucunda yaşam beklentilerindeki artışla birlikte, önemli ekonomik ve sosyal etkileri olan küresel bir demografik değişime yol açmaktadır. Yeni şartlarda bireyler önceki nesillere göre daha uzun yaşayacak ve ileri yetişkinlik döneminde daha fazla yıl geçirecektir (Panis, 2004). Bu yalnızca demografik bir dönüşüm değildir, aynı zamanda bireylerin yaşamları boyunca finansal planlama ve refah açısından karşılaşacakları dinamiklerin de değişmesi anlamına gelmektedir. Daha uzun bir yaşam süresi, yalnızca temel ihtiyaçların karşılanması değil, aynı zamanda yaşlılıkta refahı artıracak yatırımlara, sağlık giderlerine ve potansiyel bakım maliyetlerine hazırlıklı olmayı gerektirmektedir. Bu da finansal gerontolojinin alanına giren bir durumdur.

Yaşlanmanın ve yaşlılığın bilimi olarak multidisipliner bir alan olan finansal gerontoloji biyoloji, psikoloji, sosyoloji, finans, ekonomi ve pazarlama alanlarının bileşiminden oluşmakta ve yaşlı bireyler ile ailelerinin yaşam süreleri boyunca varlıkların korunması, yönetilmesi ve sorunların çözülmesine odaklanan bir alandır (Mauk, 2006: 58). Finansal gerontoloji, finansal planlamanın alt alanı olarak gelişmiş ve uygulamayla teorinin keşimi olan finans ve gerontoloji disiplinlerinin ortak noktası olarak ortaya çıkmıştır. Jozef Boettner ve Davis Gregg'in finansal eğitimin nüfus yaşlanması üzerindeki etkileriyle ilgilenmeye başladığı 1980'lere dayanmaktadır (Vitt & Siegenthaler, 1996; Cutler, 2016). Yaşlı nesilleri finans ve finansal hizmetler konusunda profesyonel bir şekilde eğitime ihtiyacı sonucunda belirginleşmiştir (Selecky & Klimczuk, 2022). Bu alanın en temel amacını, yaşlı bireylerin yaşamlarını daha kaliteli ve verimli geçirmesinde ihtiyaç duydukları mali planlama ve varlık yönetimi konularında uzmanlık sağlamaya yönelik bilgi ve yetenek arasında bağlantı kurulması oluşturmaktadır (Mauk, 2006: 822; Köroğlu, 2019: 66-67).

Finansal gerontoloji alanında önde gelen araştırmacılar, finansal okuryazarlığın finans konusuyla ilgili endişelerle yaşlanmanın bir etkileşimi olduğunu ve bunun uzun ömürlülük ve yaşlanmanın ülke ekonomileri veya yaşlı bireylerin kişisel finansal dayanıklılığı ve refahı üzerindeki etkisi olduğunu belirtmektedir (Selecky & Klimczuk, 2022). Daha uzun yaşayacak ve emeklilikte daha fazla yıl geçirecek ileri yetişkinlik çağındaki bireyler (Panis, 2004), ihtiyaç duyulacak süre boyunca gelir sağlamak üzere tasarlanmamış bir emeklilik geliri sistemine güvenecektir. Bireysel çalışanların kendi emeklilikleri için tasarruf etmeleri ve yatırım yapmaları gerekirken (Burtless, 2006), devlet ve işverenler emeklilik geliri konusunda daha az hesap verebilir hale gelmektedir. Sonuç olarak, yetişkinlerin kendi mali durumları üzerinde daha fazla sorumluluk ve kontrol almaları beklenmektedir, ancak genellikle bu sorumluluğu üstlenmeye donanımlı değildirler. Bu kişiler genellikle yaşamın bu döneminde ve öncesinde hesaplarını etkili bir şekilde yönetmek için gerekli eğitime veya deneyime sahip olmadığında finansal bağlamda refah kaybı yaşayabilmektedir (Lusardi & Mitchell, 2007a; 2007b). Özellikle ileri yetişkinlik dönemi için yapılan birikimler, örneğin sağlık hizmetiyle ilişkili olarak yapılan

harcamalarındaki öngörülemez artış nedeniyle yetersiz gelebilmekte veya belirli yönde yapılan fazla harcamalar yaşamın diğer alanlarının payından aldığı için, bu yönleri olumsuz etkileyebilmekte, eksik bırakabilmektedir. Kişinin finansal okuryazarlık konusundaki eksikliklerine ek olarak (ve bununla ilişkili olarak) mali durumu ve harcamaları üzerinde kontrol eksikliği, bireyleri ileri yetişkinlik döneminde olumsuz uzun vadeli sonuçlara yol açabilecek olan mali risklerle, finansal refahın bozulması ile karşı karşıya bırakabilecektir (Zurlo, 2009).

Literatürde bireylerin ve bilhassa ileri yetişkinlik aşamasındaki bireylerin finansal okuryazarlık konusunda önemli bir eksikliği bulunduğuna dikkat çeken araştırmalar mevcuttur (Banks, 2010; Lusardi & Mitchell, 2011a,b; Klapper et al., 2015; Finke et al., 2017; Bialowolski et al., 2022). Bu durum özellikle gelişmekte olan ülkeler bağlamında önemli bir güncel toplumsal sorunu oluşturmaktadır. Zira yaşlı bireyler arasındaki finansal sorunlar, düşük finansal refah ve yoksulluk, özellikle gelişmekte olan ülkelerde çeşitli sosyal sonuçlara katkıda bulunan çokça bildirilen bir ikilemdir (Kwan & Walsh, 2018; Choi et al., 2019; Foong et al., 2021). Yaşlanma hızı da gelişmekte olan ekonomilerde nispeten daha hızlıdır. Daha az servete sahip olan gelişmekte olan ülkeler, ekonomilerini geliştirmek, yoksulluğu ortadan kaldırmak ve hızla yaşlanan nüfuslarının sonuçlarını aynı anda ele almak için sürekli bir çaba göstermek zorunda kalmaktadır. Bu durum, nüfus yaşlanmadan önce yüksek gelir statüsüne ulaşan gelişmiş ülkelerinkinden farklıdır. Gelişmekte olan ülkelerde nüfus yaşlandıkça, yaşlıların sosyal ve finansal refahıyla ilgili sorunların daha belirgin hale gelmesi beklenmektedir (Foong et al., 2021: 1). Ancak finansal okuryazarlık, gelişmiş finansal piyasalara sahip gelişmiş ekonomilerde bile düşüktür (Lusardi, 2019). Ancak Amerika Birleşik Devletleri, Japonya gibi gelişmiş ülkelerde dahi finansal okuryazarlık üzerine yapılan araştırmalar, ileri yetişkinlik düzeyinde bireylere ilişkin çalışmalar nispeten az sayıdadır ve bu bağlamda bir sınırlılık arz etmektedir (Shimizutani & Yamada, 2020).

İleri yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin varlıklarını ne kadar iyi yönettikleri, emeklilik sırasındaki finansal güvenliklerinin ve refahlarının önemli bir belirleyicisi olarak kabul edilmektedir (Fong et al., 2021). Toplumun bu kesimi için finansal okuryazarlık konusunun problemli bir alan olarak kabul edildiği düşünüldüğünde (James et al., 2012) ve ileri yaşlarda harcamaya alışkanlıkları, finansal dayanıklılık, finansal refah gibi konular açısından önemli olduğu (Bialowolski et al., 2022) göz önüne alındığında, finansal karar alma süreçleri ve bunun finansal okuryazarlıklarıyla nasıl bağlantılı olduğu hakkında literatürdeki bilgi birikiminin sınırlılık arz etmesi (Fong et al., 2021), bir taraftan konuya ilişkin içgörüler sağlamayı kısıtlarken, diğer taraftan araştırmalara ve araştırmacılara ilham verici yöndedir. Literatürde bu konuda, özellikle ele alınan değişkenlerin ilişkilendirilmesi açısından ve Türkiye’deki mevcut durum hakkında içgörüler sağlamak noktasında sınırlılık bulunduğu dikkat çekmektedir.

Bireylerin yaşlandıkça finansal bilgileri, kişisel mali durumları, harcamaya kontrolleri ve refahları üzerinde daha fazla bilgi ve kontrol sahibi olmaları gerekliliği göz önüne alındığında, bu konuya ilişkin olarak yapılan araştırmaların, elde edilen bulguların,

kazanılan içgörülerin ve yapılan değerlendirmelerin büyük bir önemi olduğunu söylemek mümkün görülmektedir.

Bu çalışma, literatürde yer alan bu boşluğu ele almayı ve alana ilişkin katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla yola çıkan bu çalışmanın temel amacı, ileri yetişkinlik aşamasında bulunan bireylerin finansal okuryazarlık, finansal refah ve harcama öz kontrol düzeylerini ortaya koymak ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri istatistiksel olarak tespit etmektir. Bu amaçlara yönelik olarak, nicel araştırma yöntemi kapsamında Türkiye’de ikamet eden, ileri yetişkinlik döneminde bulunan bireylerden elde edilen birincil veriler ışığında istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Analizler neticesinde erişilen bulgulardan hareketle birtakım çıkarımlarda bulunulmuş ve öneriler sunulmuştur.

2. Teorik Arka Plan

2.1. Finansal Okuryazarlık

Günümüzde bireyler kişisel mali durumlarından her zamankinden daha fazla sorumlu hale gelmiştir. Ortalama yaşam beklentisi arttıkça emeklilik ve sosyal refah sistemleri zorlanmaktadır. Pek çok ülkede, işveren destekli tanımlanmış emeklilik planları hızla yerini özel tanımlı katkı planlarına bırakmaktadır. Emeklilik tasarrufu ve yatırım sorumluluğunu hane halkının kendisine yüklenmektedir. Eş zamanlı olarak, teknolojiadaki gelişmeler ve yeni ve daha karmaşık finansal ürünlerle birlikte finansal piyasalar da hızla değişmektedir. Son yıllarda finansal piyasaların daha fazla serbestleştirilmesiyle birlikte tüketicilerin kullanımına çok çeşitli finansal ürünler ve hizmetler sunulmuştur. Kredilerden kredi kartlarına, yatırım fonlarından vadeli mevduatlara, hisse senetlerinden kripto piyasalara kadar insanların seçmek zorunda olduğu çok çeşitli finansal ürün ve hizmet yelpazesi vardır. İnsanlar hem zorluklarla hem de fırsatlarla karşı karşıyadır. Finansal serbestleşmenin sürekli ilerlemesi, finansal alandaki bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, finansal seçeneklerin çoğalması, finansal bilgilerin fazlalaşması, insanların finansal bilgi ve finansal becerilerle iyi bir şekilde donatılmasını gerektirerek toplum için önemli bir konu haline gelmiştir (Lusardi & Mitchell, 2011a). Ayrıca tüm bunlar, bu finansal ürünlerle ilgili kararların bireysel refahın üzerinde etkiler göstermesini beraberinde getirmektedir. Daha fazla çeşitlendirilmiş ve karmaşılaşmış bir finansal piyasada finansal kararları kendi başlarına vermek zorunda kaldıkları için bireyler daha fazla finansal riske maruz kalmaktadır (Lusardi & Mitchell, 2011b). Dahası, finansal teknolojiadaki (Fintech) hızlı büyüme, insanların ödeme yapma, finansal yatırımlarına karar verme ve finansal tavsiye alma biçimlerinde devrim yaratmaktadır. Bu bağlamda insanların finansal açıdan ne kadar bilgili olduklarını ve finans konusundaki bilgilerinin, “finansal okuryazarlık” düzeylerini belirlemek; bunların finansal kararlar ve finansal davranışlar üzerinde ne ölçüde etkili olduğunu anlamak önemlidir (Lusardi, 2019).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) finansal okuryazarlık kavramını “doğru finansal kararlar almak ve sonuçta bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışın birleşimi” olarak tanımlamaktadır. Diğer bir

ifade ile yalnızca finansal kavram ve risklere ilişkin bilgi ve anlayış değil, aynı zamanda bu bilgi ve anlayışı finansal bağlamda etkili kararlar almak amacıyla uygulama becerisi, motivasyonu ve güveni olarak ele almaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık hem bilgiyi hem de finansal davranışı ifade etmektedir (OECD International Network of Financial Education, 2011: 3). Finansal okuryazarlık, bilimsel literatürde bilinçli kararlar vermek için finansal bilgileri anlama yeteneği (Lusardi & Mithcell, 2007a), basit hesaplamalar yapmak ve etkili finansal kararlar almak için gereken temel finansal kavramları bilmek (Flint et al., 2012), parayı ve finansmanı kişinin kişisel çıkarlarıyla tutarlı bir şekilde yönetmek (Lichtenberg et al., 2015; Lusardi & Mitchell, 2011b) ve optimum finansal işleyiş için çeşitli kaynaklardan gelen bilgileri anlamak ve bunlara göre hareket etmek (James et al., 2012) şeklinde ele alınmıştır. Spesifik finansal kararlar arasında tasarruf hesaplaması, emeklilik planlaması, borçlanma, sosyal güvenlik seçenekleri, finansal planlama, yaşam düzenlemeleri, servet dağıtımı, yatırım seçenekleri ve hayat sigortası gibi konular yer almaktadır (MacLeod et al., 2017). Tüm bunları kapsayacak daha kısa bir tanımla finansal okuryazarlık, parasal kavramlar ve kurumlarla ilgili bilgileri daha iyi finansal sonuçlara katkıda bulunacak şekilde anlama, erişme ve kullanma yeteneğidir (Braunstein & Welch, 2002; Hilgert et al., 2003; Han et al., 2016).

Finansal okuryazarlık günlük yaşamın pek çok mali alanına sirayet etmekte, kredi kartlarının kullanılması ve aylık aile bütçesinin yönetilmesi gibi çok çeşitli günlük yaşam deneyimlerinin yanı sıra borsa yönelimi veya emeklilik planlaması, mali dolandırıcılıklara karşı savunmasızlık ve mali istismar gibi daha karmaşık konuları da yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir (Vidovičová, 2022: 1865). Genel olarak finansal okuryazarlık, günlük hayattan uzun vadeli finansal kararlara kadar her şeyi etkilemektedir ve bunun hem bireyler hem de toplum için sonuçları vardır. Bu anlamda düşük finansal okuryazarlık seviyeleri, etkisiz harcama ve finansal planlama, pahalı borçlanma ve borç yönetimi ile yakından ilişkili olarak kabul edilmektedir. Düşük finansal okuryazarlık seviyeleri ve bunların yaygın sonuçları, gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde acil çaba gerektiren bir konuyu oluşturmaktadır (Lusardi, 2019).

2.2. Dünyada Finansal Okuryazarlık

Artık herhangi bir ekonominin uzun vadeli sürdürülebilirliğini korumak noktasında, tüketicilerin bilinçli kararlar alabilmesi için gerekli finansal bilgi ve becerilerle donatılmasının önemli bir husus olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle “finansal eğitim” ve “finansal okuryazarlık” kavramlarının önem kazanması şaşırtıcı değildir. OECD, “Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi” adlı raporunda, bireysel refah için iyi bir düzeyde finansal okuryazarlığın bulunmasının önemini vurgulamış ve bunu finansal risklerin önlenmesinde ve finansal refahın iyileştirilmesinde temel bir faktör olarak tanımlamıştır. O zamandan bugüne OECD, uluslararası alanda bu konuya öncülük etmekte, küresel eğilimleri izlemekte ve en iyi uygulamaları paylaşmanın yollarını aramaktadır. Bununla birlikte uluslararası ve ulusal otoriteler de konu üzerine çalışmalarını hızlandırmaya başlamıştır. Finansal okuryazarlık, finansal konulardaki tutum, beceri ve davranışlar gibi konular tüm ülkelerde daha fazla önem kazanmaktadır (Visa Turkey, 2013).

Diğer taraftan, pek çok ülkede tüketicilerin finansal kapasite düzeylerine ilişkin artan bir endişenin bulunduğundan söz etmek mümkündür. Bu nedenle bu konuyu ele almak için çok sayıda girişim geliştirilmekte ve ülkeler finansal kapasiteye ilişkin ulusal stratejileri giderek daha fazla uygulamaya koymaktadır (Kempson, 2009). Başını Lusardi ve Mitchell’in (2011a) çektiği konuyla ilgili araştırmalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında düşük finansal okuryazarlığın yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Daha da kötüsü, insanlar finansal bilgi ve becerilerine aşırı güvenme eğilimindedir (Van Rooij et al., 2011). Düşük seviyedeki finansal okuryazarlığın, düşük tasarruf oranlarına (Moore & Mitchell, 1997) ve daha az emeklilik servet birikimine (Bernheim et al., 2001) yol açması daha olasıdır. Dolayısıyla bu kişilerin varlık kaybı yaşama (Lusardi & Mitchell, 2007a) ve borç sorunları yaşama olasılıkları daha yüksektir (Van Rooij et al., 2011). Buna karşılık, finansal okuryazarlığı daha yüksek düzeyde olanlar, verimli ve etkili finansal kararlar alma eğilimindedir (Lusardi & Mitchell, 2007a).

Dünya genelinde yapılan değerlendirmeler bu duruma dikkat çekmektedir. Örneğin Lusardi ve Mitchell (2014), finansal okuryazarlık ölçümlerini kullanarak, Amerika Birleşik Devletleri’nde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca, düşük finansal okuryazarlık düzeyinin Japonya dahil diğer gelişmiş ülkelerde de yaygın olduğu görülmektedir (Lusardi & Mitchell, 2011a; Shimizutani & Yamada, 2020). 15 ülkeden verileri içeren FLat World projesinden elde edilen bulgular, finansal okuryazarlığın iyileştirilmesine yönelik acil ihtiyacın altını çizmektedir. Ülkeler genelinde finansal okuryazarlık kriz seviyesindedir. Lusardi ve Mitchell (2008; 2011a; 2011b; 2011c; 2014) tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık anketini doğru yanıtlayanlar tarafından ölçülen ortalama finansal okuryazarlık oranı %30 civarındadır. Üstelik çoğu ülkede yanıt verenlerin yalnızca %50’si faiz oranları ve enflasyonla ilgili iki finansal okuryazarlık sorusunu doğru yanıtlayabilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeylerinin, ekonomik gelişme düzeyleri farklı olan ülkeler arasında çok benzer olması, gelir düzeylerinin veya karmaşık finansal ürünlerin her yerde bulunmasının finansal okuryazar nüfusun fazla olduğu anlamına gelmediğini göstermektedir. Bu bulgular diğer birçok araştırma tarafından da desteklenmektedir. Örneğin, 2014 Standard & Poor’s Küresel Finansal Okuryazarlık Araştırması, dünya çapında insanların risk ve risk çeşitlendirmesi hakkında en az bilgiye sahip olduğunu göstermektedir (Klapper et al., 2015).

Benzer şekilde, on Avrupa ülkesinden para, finansal okuryazarlık ve dijital çağda risk hakkında kanıt toplayan 2016 Allianz anketinin sonuçları, anketin kapsadığı tüm ülkelerde risk okuryazarlığının çok düşük olduğunu göstermektedir. Finansal bilgi açısından en iyi performans gösteren üç ülke olan Avusturya, Almanya ve İsviçre’de, katılımcıların %20’sinden azı risk bilgisi ve risk çeşitlendirmesi ile ilgili üç soruyu yanıtlayabilmektedir (Allianz, 2017). Dahası, ortalama olarak düşük finansal okuryazarlık, belirli nüfus alt grupları arasındaki kırılganlık kalıpları nedeniyle daha da kötüleşmektedir. Örneğin Lusardi ve Mitchell’in (2014) bildirdiği gibi eğitimsel başarı ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olsa da bu yeterli değildir. İyi eğitilmiş insanlar bile para konusunda mutlaka bilgili olmayabilmektedir. Ülkeler arasında finansal okuryazarlık konusunda da cinsiyet farkı mevcuttur. Kadınların sorulara doğru cevap verme olasılığı erkeklere göre daha

düşüktür. Bu uçurum yalnızca genel ölçekte değil, aynı zamanda her konu başlığında, farklı gelir düzeyine sahip ülkeler arasında ve farklı yaşlarda mevcuttur (Lusardi, 2019).

2.3. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık

Türkiye’de diğer ekonomiler gibi finansal okuryazarlık sürecinde sorunlar bulunduğu, gerekli adımların hızlı bir şekilde atılması zorunlu görülmektedir. Türkiye hem ekonomisi hem de nüfusu açısından hızla büyümekte ve küresel krizlerin de gösterdiği gibi, finansal açıdan eğitimli vatandaşların bir ülkenin daha geniş ekonomik refahına katkıda bulunması söz konusudur (Visa Turkey, 2013).

Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (Foder) tarafından Türkiye için OECD gibi uluslararası karşılaştırmalarla finansal okuryazarlık düzeyini tespit eden çalışmalar ve Türkiye özelinde ek analizlere duyulan ihtiyaç  zerine VISA sponsorlu unda 2017 yılında gerçekleştirilen “Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması” raporuna göre Türkiye’de 15 yaş ve üzeri toplam 2000 bireyle yapılan kamuoyu araştırması sonuçları, temel finansal kavramlara yönelik bilgi düzeyinin yüksek ancak, aritmetik işlem gerektiren durumlarda finansal beceri performansı göreceli olarak daha düşük olduğunu göstermiştir. Türkiye’de toplumun çok büyük bir kesimi halen hisse senedi, hazine bonusu, fon ve forex ürünlerini ya hiç duymamıştır ya da bu ürünler hakkında kısıtlı bilgiye sahiptir. Hanelerin %35’inde hane b  esi yapılmamaktadır. “Yastık altı” gibi geleneksel para biriktirme yöntemleri toplumda hala yaygındır. Banka hesabı dışında finansal ürünlerle birikim yapmak davranışına pek rastlanılmamaktadır. Genel hayat akışı içerisinde insanların ancak %44’  bir finansal plan içindedir. Toplumun sadece yarısı emeklili i için iyi bir parasal planlama yaptığına inanmaktadır (Foder, 2017).

Türkiye’nin finansal okuryazarlık konusunda dünyadaki yeri Standard & Poor’s (S&P) tarafından yürütülen araştırmayla belirlenmiştir. 144 ülkede 150 bin kişiyle yapılan araştırmada Türkiye 120. sırada yer almıştır. Araştırma, Türkiye’de 18 yaşından büyüklerde finansal okuryazarlık oranını %23,6 olarak tespit etmiştir. Sorulan beş soruya verilen yanıtlardan dört finansal kavrama h kimiyeti ölçen araştırma, bir kişi dört kavramdan en az    ne h kimse onu finansal okuryazar kabul etmektedir. Kavramlar ise riski dağıtmak, enflasyon, faiz ve bileşik faizden oluşmaktadır. Riski dağıtmak, enflasyon ve faiz için birer soru sorulurken, bileşik faiz için iki soru sorulmaktadır. Bu durumda Türkiye’de söz konusu dört kavramdan    ne h kim olanların azınlıkta kaldığı belirlenmiştir (Foder, 2021a).

Foder ile VISA adına IPSOS Sosyal Araştırmalar tarafından 2019 yılında Türkiye temsili 15 yaş ve üzeri toplam 2000 bireyle gerçekleştirilen araştırmada genel kamuoyunun temel finansal okuryazarlık düzeyinin 100 üzerinden 55 olduğu anlaşılmıştır. Faiz oranı hakkında kamuoyunun %82’si cevap verememiştir. Enflasyon oranına ilişkin katılımcıların %69’u, dolar kuruna ilişkin olarak %38’i fikir beyan etmemiştir. Hisse senedi, bono, fon ve forex yine toplumun büyük bir kesimi tarafından bilinmemektedir. Vatandaşların çoğu, finansal konularda tedirgindir (Foder, 2020).

Yine Foder ile VISA adına IPSOS Sosyal Araştırmalar tarafından 2021’de 3. dönemi Türkiye temsili 15 yaş ve üzeri toplam 2006 bireyle gerçekleştirilen araştırmada temel finansal okuryazarlık endeksi 2019 senesi ile benzer olmakla beraber finansal tutum endeksi ise 2019 yılına göre artmıştır. Toplumun basit finansal işlem becerilerinde gerileme gözlenmektedir. Faiz ve basit faiz hesaplama konularındaki doğru cevap oranlarındaki düşüş oldukça yüksektir. 2021 senesinde ise bilgi düzeyi 2017 senesinin bile altına düşmüştür. 2021 yılında kavramsal sorulara doğru cevap verenlerin de oranı oldukça gerilemiştir. Finansal planlama ve birikim gibi konularda önceki araştırmalara benzer bir tablo olduğu görülmüştür (Foder, 2021b).

2023 yılında yayınlanan Analitik ve İçgörü Araştırma Merkezi ve Boğaziçi Üniversitesi iş birliğinde yürütülen Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) Raporu’na göre güncel veriler ışığında ülkedeki finansal okuryazarlık endeksi 62.1 olarak hesaplanmıştır. Bu düzey son on yılda Türkiye’nin eriştiği en yüksek finansal okuryazarlık değerini temsil etmesi yönüyle önem taşımakla beraber, halen düşük düzeydedir. Finansal okuryazarlık açısından dezavantajlı gruplar arasında ileri yaşta, düşük eğitim, gelir ve sosyoekonomik statüye sahip bireylerin ağırlık kazandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaklaşık 10’da 9’u kişisel finansal durumundan memnun olmadığını ifade etmiş, yaklaşık 10’da 7’si aylık rutin harcamalarını karşılamakta zorlandığını belirtmiştir (Analitik ve İçgörü Araştırma Merkezi ve Boğaziçi Üniversitesi, 2023). Bu durum, Türkiye’deki finansal okuryazarlık seviyesinin hala yetersiz düzeyde olduğunu ve toplumun geniş bir kesiminin finansal bilgi ve beceri eksiklikleri nedeniyle ekonomik sıkıntılar yaşadığını göstermektedir. İleri yaştaki bireylerin finansal okuryazarlık açısından dezavantajlı bir grup olarak öne çıkması, üzerinde özellikle durulması gereken bir konudur.

2.4. İleri Yetişkinlikte Finansal Okuryazarlık

Literatürde ampirik kanıtlar, optimal olmayan bireysel finansal kararların kayda değer oranda olduğunu ortaya koymaktadır; bazı sosyodemografik gruplarda durum daha da derinleşebilmektedir (Kaiser & Menkhoff, 2017). Dünya Sağlık Örgütü’nün 1963’te kabul ettiği yaklaşıma göre ileri yetişkinlik döneminde bulunan bireyler de bu açıdan riskli gruplar arasında ele alınmaktadır. 60-65’li yaşlar ve sonrasını kapsayan ileri yetişkinlik döneminde (Uçanok, 1971; Levinson, 1986, Levinson & Levinson, 1996; Aktu, 2016; Brittanica, 2024) bireyler genellikle emeklilik aşamasında bulunmakta ve finansal durumları refahlarında önemli bir rol oynamaya başlamaktadır. Emeklilik, birçok kişi için finansal durumlarını yönetme, tasarrufları etkili bir şekilde kullanma ve gelirlerini sürdürme zamanıdır (Lazzara, 2020; Kagan, 2024).

Finansal konuların başarılı yönetimi, yaşam döngüsünün her aşamasında önemlidir, ancak sağlıklı finansal karar verme, insanlar yaşlandıkça daha da zorlaşabildiğinden (Mitchell et al., 2017) bu dönemde mali bağımsızlık ve refah açısından bu konu bilhassa önemlidir. Ayrıca finansal okuryazarlık bu dönemde özellikle önemlidir, çünkü ileri yetişkin bireyler çalışma hayatlarına kıyasla yönetmeleri gereken daha fazla varlığa sahip olabilmektedir. Finansal ürün ve hizmetlerde artan karmaşıklık, ileri yetişkinlikte bilişsel

yeteneklerin azalmasıyla daha da k t leşebilmektedir (Fong et al., 2021). Literatürde yaşlı bireylerde finansal okuryazarlığın gençlere göre daha düşük olduğu öne sürülmektedir. Araştırmalar, sınırlı finansal okuryazarlığın ve sınırlı finansal karar alma, finansal davranış, yatırım performansı gibi durumların yaşlı yetişkinlerde sık görülen bir olgu olduğunu ve finansal yoksunlukla, yani finansal refah eksikliği ile ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Weierich et al., 2011; Gamble et al., 2015; Han et al., 2015; Finke et al., 2020; Fong et al., 2021; Yu et al., 2021; Mis et al., 2023).

Araştırmalar, finansal karar vermede gerekli olan matematik becerisinin yaşlılar arasında, özellikle de eğitim düzeyi düşük olanlarda çok düşük olduğunu göstermiştir (Lusardi, 2012). Ek olarak yaşa bağlı bilişsel gerileme, belirsizlik altında karar vermede zorluklara yol açarak finansal kayıp riskini arttırabilmektedir (Ren et al., 2023). Yaşlı bireyler arasında finansal okuryazarlık konusunda potansiyel zorluklara katkıda bulunan çeşitli faktörler, onların finansal kararları ve davranışlarıyla ilgili endişeleri arttırmaktadır. Örneğin ekonomik ortam dinamikliğinden ve özellikle teknoloji tabanlı finansal sistemlerin zamanla gelişip değişmesinden kaynaklı olarak yaşlı bireylerin değişen paradigmlar karşısında ayak uydurmakta zorluk çekebilmesi, yeni finansal ürünlerden yararlanamaması ve finansal kayıplara uğraması olasıdır. Bu durumlar, ileri yetişkinlik döneminde zayıf finansal karar almanın potansiyel sonuçlarıyla birleştiğinde, ileri yetişkinlik döneminde bulunan bireyler arasında finansal okuryazarlık konusunun ele alınması ve geliştirilmesinin yüksek önemini vurgulamaktadır.

İleri yetişkinlik düzeyindeki bireylerin yalnızca ne kadar tasarruf edeceklerini değil, aynı zamanda bu emeklilik servetini nasıl tahsis edeceklerini de belirlemeleri gerekmektedir. Bireyler bu yükü üstlenmeye ve mevcut ve gelecekteki mali durumları hakkında bilinçli kararlar vermek için gereken finansal bilgiyi işlemeye ne kadar hazırlıklıdır? Bu ileri yetişkin bireyler için kritik bir sorudur (Lusardi, 2013). Bu anlamda finansal okuryazarlık, bu dönemde finansal varlığın korunması, doğru koşullarda değerlendirilmesi, yaşam standardının korunması ve geliştirilmesi açısından büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla finansal okuryazarlığı teşvik etmek, orta yaşlı ve yaşlı yetişkinlerin daha iyi bir yaşam kalitesini ve uygun yaşam standartlarını sürdürmelerine yardımcı olmak açısından önemli görülmektedir (Bialowolski et al., 2022). Finansal okuryazarlığın daha yüksek düzeyde olması, ekonomik refahın sağlanması ve ileri yaşlarda yaşam standardının, refahın yükseltilmesine yönelik bir araç olarak hizmet edebilmektedir (Shimizutani & Yamada, 2020).

2.5. İleri Yetişkinlikte T k tim ve Harcama Alışkanlıkları

Bireylerin t k tim harcamaları talebe, tercihlere ve gelire dayanan kararların sonucu olarak kabul edilmekte; farklı yaşam tarzlarının ve refahın dolayısıyla da mutluluğun bir göstergesi olarak ifade edilmektedir. Elbette her birey, kendi olanakları, şartları ve standartları doğrultusunda t k timde ve harcamada bulunmaktadır.  nemli olan bu konudaki farkındalık, yani harcama üzerinde öz-kontrolü sağlamaktır. Harcama  z-kontrol "bir bireyin harcamalarıyla alakalı olarak düşünceleri ve kararlarını kendi belirlediği

standartlara uygun bir biçimde izleme ve düzenleme yeteneği” olarak ifade edilmektedir (Haws et al., 2012). Ancak bazı hallerde, bu kontrol sağlanamadığı durumda, bireyin bireysel ve mali refahına olumsuz sirayet edebilecek durumlar meydana gelebilmektedir (Akbulut-Dursun & Erciş, 2023: 283). Rasyonel tüketici davranışlarından sapmalar söz konusu olabilmekte, bilinçli olmayan harcamalar yapılabilmekte, hatta impulsif (düşünmeden, ani kararlarla) ya da kompulsif (takıntılı bir biçimde) harcama alışkanlıkları (Temel, 2021) ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, emeklilik döneminde finansal istikrar ve yaşam kalitesini korumak açısından özellikle sabit gelir ve tasarrufları yenileme fırsatları sınırlı olan ileri yetişkinlik döneminde önem arz etmektedir.

Başarılı bir yaşlanmaya ilişkin olarak Gregg (1992) tarafından geliştirilen ve Cutler (2003) tarafından yaygınlaştırılan, bir kişinin yaşamı boyunca kaynakların birikimi ve tüketimini ele alan “The human wealth span” modeline göre bir insanın yaşam süresi iki ana aşamadan oluşmaktadır. Bunlar servet birikimi ve harcamadır. İlk aşamada, bireyler finansal ve maddi kaynaklar biriktirmekte ve bunlar daha sonra ikinci aşamada tüketilmektedir. Sermaye genç ve orta yaşlarda biriktirilmekte ve daha sonra bireyler artık çalışmadığında emeklilikte harcanmaktadır (Szweda-Lewandowska, 2019: 1).

İleri yetişkinliğe geçiş genellikle gelir elde etmekten gelir yönetimine geçişi içermektedir ve burada odak noktası, mevcut kaynakların yaşamın kalan yıllarında yetecek şekilde kullanılması, yani ölçülü, dengeli ve kontrollü bir biçimde harcanmasını içermektedir. Bu geçiş, özellikle emekliliğe yeterince hazırlanmayanlar için zorlayıcı olabilmektedir. Zira, düzenli istihdam gelirinin kaybı, dikkatli bir finansal planlama gerektirmektedir, ancak birçok ileri yetişkin bu geçişi etkili bir şekilde yönetmek için gerekli finansal okuryazarlıktan yoksundur (Arnett, 1998; Sorgente & Lanz, 2017). Finansal bilgi eksikliği, kötü harcama seçimlerine yol açabildiğinden (Zeng et al., 2021), finansal okuryazarlık, ileri yetişkinlere finansal durumları hakkında bilinçli kararlar almaları için gerekli bilgi, beceri ve güveni sağladığı için doğru harcama tutum ve davranışlarının gelişiminde, harcama kontrolünde de önemli bir rol oynayabilecektir. Bu görüşten hareketle formüle edilen hipotezler şu şekildedir:

H₁. İleri yetişkinlikte finansal okuryazarlık, harcama öz-kontrolü pozitif anlamlı şekilde etkiler.

H_{1a}. İleri yetişkinlikte finansal yeterlilik, harcama öz-kontrolü pozitif anlamlı şekilde etkiler.

H_{1b}. İleri yetişkinlikte finansal davranış, harcama öz-kontrolü pozitif anlamlı şekilde etkiler.

2.6. İleri Yetişkinlikte Finansal Refah

Son dönemlerde, finansal refah yeni bir araştırma odağı haline gelmiş ve sosyal ve politik ilgiyi teşvik etmiştir. Bir ülkenin geliri arttıkça mutluluğun artmadığını öne süren Easterlin paradoksundan (1974) önce, finansal refah gelirle eş anlamlı olarak kabul edilmiştir; çünkü insanları mutlu etmek için yeterli bir finansal faktör olarak görülmüştür.

Günümüzde insanlar olumlu bir finansal durumun farklı bir şey, yüksek bir gelirin ötesine geçen bir şey olduğu fikrini benimsemektedir. O halde insanların buna ulaşmalarına yardımcı olmak için finansal refahın ne olduğunu ele almak gerekmektedir (CFPB, 2015a; Sorgente & Lanz, 2017: 255).

Finansal refah, kişinin mevcut finansal durumundan duyduğu memnuniyeti ifade etmektedir. Bu, genel refahın bir alt bileşenidir (Gerrans et al., 2014; Foong et al., 2021: 2). Bu anlamda finansal refah, finansal durumun öznel algısı olup, yaşam boyu bireyler için genel refahın önemli bir öngörücüsü olarak kabul edilmektedir. Finansal refah hem şimdi hem de gelecekte finansal güvenlik ve finansal seçim özgürlüğüne sahip olmak olarak tanımlanmaktadır (CFPB, 2015a). Bunun yanı sıra kavram daha geniş açıdan bireyin maddi ve manevi bakımdan finansal durumuna ilişkin algısı, yaşam standartları, kendini finansal açıdan güvende hissetmesi, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi gibi konuları içermektedir (Taft et al., 2013: 65). Kişinin kendisi ve ailesinin ekonomide karşılaşılabileceği işsizlik, borçluluk, iflas, yoksulluk içinde yaşama gibi risklere karşı korunmuş olarak; kendisini finansal açıdan güvende ve yeterli hissetmesidir (Taft et al., 2013: 65; Ünal vd., 2015: 39). Kişinin finansal durumu hakkındaki öznel değerlendirmesini/ algısını kapsamaktadır. Bunun algı, bireylerin yaşam mutluluğu ve refahında kritik bir rol oynamaktadır (Easterlin, 2001; Mugenda vd., 1990; Van Praag ve Ferreri-Carbonnell, 2004). İleri yaştaki bireyler, finansal durumları konusunda güvenli bir his, yeterlilik duygusu ve şimdiki ve gelecekteki seçim özgürlüğü gibi finansal refahı deneyimlediklerinde, yaşam memnuniyeti veya yaşamları hakkında olumlu duygular yaşamaktadır (Hira et al., 1989; Yeo & Lee, 2019: 594).

Konuya ilişkin olarak Scholnick vd. (2013) Kanada’da servet/gelir ile kredi kartı geri ödemesi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve daha yoksul bireylerin, daha düşük servet, eğitim ve muhtemelen finansal gelişmişlik nedeniyle ödeme yapmama hataları yaptıkları sonucuna varmışlardır. Üstelik denekler, ödemeyi zamanında yapmaktan kaynaklanan gereksiz maliyetlerin farkında değildir. Agarwal vd. (2009) pek çok Amerikan hanesinin kredi kartı borcu, konut kredileri ve ipotekler için çok yüksek faiz oranları ödediğini tespit etmiştir. Calvet vd. (2007), pek çok İsveçli hanenin yetersiz çeşitlendirilmiş portföylere sahip olduğunu veya göz ardı edilemeyecek refah maliyetleriyle finansal piyasalara katılmadığını göstermiştir. Stolper (2018), finansal okuryazarlıkla ilişkili olduğuna inanılan özelliklere sahip Alman hane halklarının geleneksel finansal tavsiyelere uyma olasılıklarının daha düşük olduğunu bildirmiştir. Bucher-Koenen ve Ziegelmeyer (2014), düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip Almanların borsaya yatırım yapma olasılıklarının daha düşük olduğunu ve finansal krizlere değer kaybeden varlıkları satarak tepki verdiklerini göstermiştir. Yaklaşık 2000 Hollandalı haneden oluşan bir örnekleme kullanan Van Rooij vd. (2011) finansal okuryazarlığın hane halkının hisse senedi satın alma eğilimini azalttığını bildirmiştir. Çin’de elde edilen ampirik kanıtlar, 3882 haneden oluşan bir örneklemede finansal okuryazarlığın genç hanelerin riskli yatırımlarını artırdığını, ancak daha yaşlı, daha az eğitilmiş hanelerin getirilerini azalttığını göstermiştir (Li et al., 2020). Ancak birkaç istisna dışında bu çalışmaların çoğu yalnızca tek bir ekonomik sonuca odaklanmıştır (örneğin borsaya katılım). Bu nedenle, finansal okuryazarlığın aynı nüfusta eş zamanlı olarak çeşitli finansal kararları nasıl şekillendirebileceği açık değildir. Örneğin, yaşlı yetişkinlerin finansal

karar vermenin bazı yönlerinde daha iyi performans göstermesi, diğer yönlerden ise daha kötü performans göstermesi mümkündür. Bunlar da finansal refah ile ilişkili olabilecektir. Ayrıca, zayıf karar vermenin belirleyicilerinin çeşitli finansal karar türleri arasında ortak olup olmadığı da belirsizdir. Örneğin, daha yüksek düzeyde eğitim ve finansal bilgi borsaya katılımı ilişkilendiriliyorsa, aynı faktörler iyi kredi kartı geri ödeme davranışıyla da ilişkili midir? Bu tür soruların yanıtlanabilmesi spesifik gruplar çerçevesinde değerli bulgular elde etmeye olanak tanıyabilecektir (Fong et al., 2021).

İleri yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin varlıklarını ne kadar iyi yönettikleri, emeklilik sırasındaki finansal güvenliklerinin önemli bir belirleyicisidir (Fong et al., 2021). Literatürde finansal okuryazarlığın ileri yaşlarda daha düşük olduğu ve toplumun bu kesimi için finansal okuryazarlık konusunun problemlili bir alan olarak ortaya çıktığına dair sonuçlara rastlanmaktadır (James et al., 2012). Bununla birlikte, finansal okuryazarlığın ileri yaşlarda finansal dayanıklılık ve finansal refah açısından önemli olduğuna ilişkin ampirik bulgular yer almaktadır (Bialowolski et al., 2022). Ancak halen finansal karar alma süreçleri ve bunun finansal okuryazarlıklarıyla nasıl bağlantılı olduğu hakkında literatürdeki bilgi birikimi sınırlılık arz etmektedir (Fong et al., 2021). Diğer ileri yetişkinlerde finansal okuryazarlığın ölçülmesi bilgi, tutum ve davranışları dikkate alan kapsamlı bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin finansal durumunu daha iyi anlamaya ve geliştirmeye yardımcı olabilecektir. Literatürde yer alan tüm bu bilgilerden ve sınırlılıktan hareketle, bu çalışmada ele alınan varsayımlar ışığında, ileri yetişkinlikte finansal okuryazarlık ve finansal refah arasındaki ilişkileri test edilmek üzere formüle edilen hipotezler ise şu şekildedir:

H₂. İleri yetişkinlikte finansal okuryazarlık, finansal refahı pozitif anlamlı şekilde etkiler.

H_{2a}. İleri yetişkinlikte finansal yeterlilik, finansal refahı pozitif anlamlı şekilde etkiler.

H_{2b}. İleri yetişkinlikte finansal davranış, finansal refahı pozitif anlamlı şekilde etkiler.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

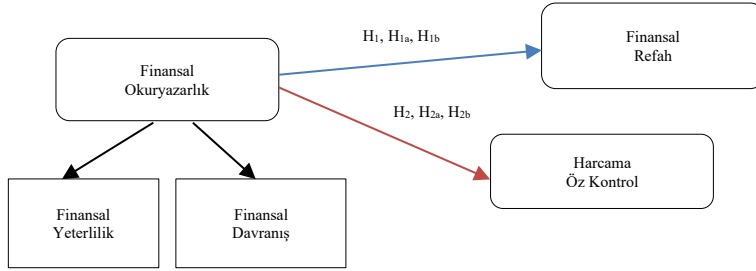
Çalışma, nicel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülen kesitsel niteliktedir. Çok değişkenli bir yapı arz ettiğinden, değişkenler arasındaki ilişkileri istatistiksel olarak tespit etmeyi hedefleyen bir ilişkisel taramadır. Çalışmada temel olarak ileri yetişkinlikte olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin anlaşılması ve bunun çeşitli faktörlerle olan ilişkisinin tespit edilmesi hedefi ışığında şu araştırma soruları ileri sürülmektedir:

- İleri yetişkinlikte olan bireylerin finansal okuryazarlık (finansal yeterlilik ve finansal davranış) düzeyleri nedir?
- İleri yetişkinlikte olan bireylerin harcama öz kontrol düzeyleri nedir?
- İleri yetişkinlikte olan bireylerin finansal refah düzeyleri nedir?

- İleri yetişkinlikte olan bireyler bağlamında finansal okuryazarlık, harcama öz kontrol ve finansal refah arasında anlamlı ilişkiler var mıdır? Varsa ne yönde ve hangi güçtedir?

Bu araştırma değişkenleri, soruları ve önceki kısımlarda verildiği gibi, ele alınan değişkenler arasındaki hipotezleri temsil eden araştırma modeli aşağıdaki gibidir:

Şekil: 1
Araştırma Modeli



3.2. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Nicel araştırma yöntemine dayalı olan bu çalışmanın veri toplama yöntemi yüz yüze anketir. Bu kapsamda oluşturulan anket formunda iki temel kısım bulunmaktadır. Formun ilk kısmında katılımcıları tanıtıcı nitelikteki sosyodemografik özelliklerin belirlenmesini amaçlayan sorular yer alırken, ikinci kısımda araştırma değişkenlerini ölçümlemeyi amaçlayan, Likert esasına dayalı psikometrik ölçekler yer almaktadır. Ölçeklere ilişkin detaylar aşağıdaki gibidir:

3.2.1. Finansal Okuryazarlık Değişkeninin Ölçülmesi

Finansal okuryazarlık düzeyine yönelik çalışmalar düzenli olarak çeşitli anketler şeklinde yapılmaktadır. Bunlar, finansal kavramların ulusal ve uluslararası düzeyde bilgi ve anlayış düzeyi hakkında bilgi sağlamaktadır (Foucault & Le Huérou, 2022). Finansal okuryazarlık, matematiksel görevlerle (sayısal) test edilen temel sayısal becerileri içerebilmenin yanında belirli bir yatırıma, tasarrufa ve tüketiciye yönelik değerler ve tercihleri içermektedir. Finansla ilgili bilgi, davranış (yetenek) ve/veya tutumlar (değerler) ampirik olarak ölçülebilmektedir (Vidovićová, 2022: 1865). Bu çalışmada tercih edilen ölçek, Prevett vd. (2020) tarafından geliştirilmiş olan ve finansal okuryazarlığın finansal bilgi, para yönetimi, ileriye yönelik planlama, ürün seçimi gibi farklı yönlerini ele almayı amaçlayan bir psikometrik ölçektir. Orijinal ölçekte finansal yeterlilik bölümünde 13 ifade, finansal davranış (kişisel finansal uygulamalar) bölümünde 15 ifade olmak üzere toplam 28 ifade yer almaktadır. Ancak, orijinal ölçeğin hedefinde finansal eğitimin bir parçası olarak genç öğrenciler yer almaktadır ve kişisel finansal uygulamalar bölümünde yer alan iki ifade geleceğe dönük (kariyer yönelimli) niyeti ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu ifadeler, bu

çalışmanın örnekleme uygun olmadığı gerekçesi ile araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu bakımdan çıkarılan bu 2 ifade sonucunda nihai ölçekte kişisel finansal uygulamalar bölümü 13, finansal yeterlilik bölümü 13 ifade olmak üzere toplam 26 ifadelidir. Ölçek orijinal çalışmada 4’lü Likert tipi ifadelerden oluşan bir seridedir: 1-Hiç emin değilim, 2-Pek emin değilim, 3-Oldukça eminim, 4-Çok eminim. Ancak bu çalışmada, finansal refah ölçeği ile bütünlük oluşturmaya ve yanıtlayıcıların katılımlarının sağlığını korumak düşüncesi ile “Ortadayım” seçeneği eklenerek 5’li Likert skalasına dayalı olarak 1-Hiç emin değilim, 2-Pek emin değilim 3-Ortadayım 4-Oldukça eminim ve 5-Çok eminim şeklinde verilmiştir. Katılımcıların ölçekte verdikleri yanıtlara göre puan hesaplaması yapılabilmektedir ve bu ölçekte bunun hesaplanması oldukça basittir. Katılımcının kendisini temsil eden pozisyon (yani işaretlediği seçenek) ne kadar yüksekse, kişi bu ölçümde o kadar yüksek puan almaktadır, bu da finansal okuryazarlık öz yeterliliğinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek finansal okuryazarlığa işaret ederken, düşük puanlar, düşük finansal okuryazarlığa işaret etmektedir.

3.2.2. Finansal Refah Değişkeninin Ölçülmesi

ABD Tüketici Mali Koruma Bürosu (CFPB, 2015b) tarafından, uygulayıcılara ve araştırmacılara bireysel finansal refahı ölçmek için standart, güvenilir ve geniş çapta erişilebilir bir yol sağlamak amacıyla finansal refahın tüketici odaklı bir tanımını geliştirmeye yönelik sıkı bir araştırma çabasının ardından geliştirilmiş olan bir Likert esaslı ölçektir. Ölçek, uygulayıcıların ve araştırmacıların doğrudan gözlemlenemeyen bir durumu doğru ve tutarlı bir şekilde ölçmesine ve dolayısıyla gözlemlenmesine olanak sağlamak üzere tasarlanmıştır. Hem tüketicilerin hem de uzmanların görüşlerinden yararlanan finansal refah tanımına dayanan, tüketici odaklı bir ölçümdür. CFPB en son yöntemleri kullanan çok sayıda uzmanın desteğiyle 10 ifadelidir bir ölçek geliştirmiştir ve ölçeğin kalitesini ve güvenilirliğini sağlamak için kapsamlı testler ve doğrulamalar gerçekleştirmiştir. Finansal refahın dört unsurunu kapsayan tek bir finansal refah puanı sunmayı amaçlayan ölçek, farklı kişilerin puanlarını doğrudan karşılaştırmanın veya bir bireyin finansal refahının zaman içinde nasıl değiştiğini görmeyi mümkün olacağı şekilde yapılandırılmıştır. Soruların doğru anlaşılmasını sağlamak için bilişsel görüşme ve testler de dahil olmak üzere en gelişmiş teknikler kullanılarak geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. Ölçek, çok sayıda niceliksel test dalgasına dayanan finansal refah yapısının son derece güvenilir ve geçerli bir ölçüsüdür. Ölçek 5’li Likert esasına dayanmaktadır ve katılımcıların ifadelerin kendisini ne kadar tanımladığına göre değerlendirme yapmasını talep etmektedir. Likert skalasında seçenekler “1-Hiç tanımlamıyor, 2-Çok az tanımlıyor, 3-Biraz tanımlıyor, 4-İyi tanımlıyor, 5-Tamamen tanımlıyor” şeklinde verilmiştir. Ölçekte alınan daha yüksek bir puan, daha yüksek düzeyde ölçülen finansal refaha işaret etmektedir, ancak “iyi” veya “kötü” finansal refah puanı için belirli bir sınır (bir kesme noktası) yoktur.

3.2.3. Harcama Öz Kontrol Değişkeninin Ölçülmesi

Katılımcıların harcamaları üzerinde sağladıkları kontrolü test etmek üzere Haws vd. (2012) tarafından geliştirilen Harcama Öz Denetim (Kontrol) Ölçeği (CSSC) kullanılmıştır.

CSSC, bireylerin harcama davranışlarını kontrol etme yeteneklerini belirlemek için Haws vd. (2012) tarafından geliştirilen 10 ifadeli psikometrik bir ölçektir. Yetişkin bireyler üzerinde güvenilirliği ve yapı geçerliliği test edilmiştir. CSSC  l  m maddelerine verilen yanıtların yanlılık veya algı sorunu yer almadığından emin olmak ve tahminlerin daha güçlü bir şekilde test edilmesini sağlamak için dört hafta arayla iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin 10 ifadeli, tek faktörlü (tek boyutlu) modeli için destek, önerilen ölçeğin doğrulayıcı faktör analizinden sağlanmıştır. Gerbing ve Anderson (1988) tarafından önerilen prosedürleri kullanan doğrulayıcı faktör analizleri, ayırıcı geçerliliği araştırmak için kullanılmıştır. Ki-kare fark testi, CSSC ile genel öz kontrol arasında ayırıcı geçerliliği desteklemiştir. ($\Delta\chi^2 = 837.80$, 1 d.f., $p < .01$). AVE tahminlerinin, genel öz kontrol ölçümleri ile CSSC arasındaki korelasyonu yansıtan kareli phi katsayısı ile karşılaştırılması, ayırıcı ge erlili e dair ek kanıt sağlamıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.90 olarak tespit edilmiştir ve bu ölçeğin yüksek güvenilirlik gösterdiğine işaret etmiştir. CSSC’nin genel harcama ve tüketim kalıpları konusunda i   r  sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca  l ek literatürde pek çok farklı araştırmada, farklı kültürler ve örneklemeler bağlamında güvenle kullanılmış ve geçerli ölçümler sağlamıştır (Bearden & Haws, 2012; Haws et al., 2012; Haws, 2017; Ponchio et al., 2019; Baybars &  zhan-Dedeoğlu, 2020; Du Plesis et al., 2024). 5’li Likert tipinde verilen ölçek ifadelerinde seçenekler “1-Hiç doğru değil, 2-Pek doğru değil, 3-Ortadayım, 4-Gayet doğru, 5-çok doğru” biçiminde sıralanmaktadır. Ölçekte katılımcıların yüksek puan alması, harcamaları üzerinde kontrol sahibi oluşlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

3.3. Evren ve  rneklem

Levinson’a (1986, 1996) göre yaşam döngüsündeki  a lar dört evreden oluşmaktadır. Bu evreler sırasıyla  n yetişkinlik, ilk yetişkinlik, orta yetişkinlik ve ileri yetişkinliktir. Orta yetişkinlik  a ı, orta yaş ile ileri yaş geçiş dönemleri arasında kalan yaklaşık 40-65 yaş diliminde yer alırken, ileri (son/geç) yetişkinlik  a ı ise, son yetişkinlik geçiş dönemi ile ileri yetişkinlik sonrası dönem arasında kalan yaklaşık 65 ve üstü yaşları arasında bulunmaktadır (Aktu, 2016: 164). Brittanica Ansiklopedisi’ne göre insanlarda normal yaşam s resinin son aşaması olan ileri yetişkinlik, istatistiksel ve kamu idari amaçları açısından 60 veya 65 yaş veya üzeri olarak tanımlanmaktadır (Brittanica, 2024).

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel M d rl  n n raporunda yer alan bilgilere göre Birleşmiş Milletler (BM) ve kimi alanlarda 60 ve üstü yaştaki bireyler “yaşlı” tanımlaması ile ileri yetişkin düzeyinde kabul edilirken, birçok gelişmiş  l e 65 yaşı ( zellikle sosyal güvenlik sisteminden yararlanmak için) yaşlılığın başlangıcı açısından referans kabul etmektedir. Dünya Sağlık  rg t  (DSÖ) 1963 yılında yaşlıların sağlık sorunları konusunda düzenlediği toplantıda 60 yaş ve üzerini yaşlılık için başlangıç olarak almıştır (Karakuş, 2015: 6). T B TAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi’ne göre ileri yetişkinlik veya geç yetişkinlik, 60’lı 65’li yaşlarda başlayan ve  l me kadar süren dönemi kapsamaktadır (Uçanok, 1971). Bu bilgilerden yola çıkararak, araştırmanın kapsamı çerçevesinde hedef grubu ileri yetişkin düzeyinde bulunan bireyler olduğundan ve bu döneme ilişkin olarak 60-65 yaşa referans verildiğinden hareketle, araştırmanın daha kapsayıcı olması bakımından

“60 yaş ve üzeri” bireylerin kapsama dahil edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu itibarla, araştırmanın anakütlesini Türkiye’de yaşayan 60 yaş ve üzeri bireyler oluşturmaktadır. Ancak bu anakütleyi oluşturan popülasyona ilişkin net bir bilgi elde etmek olanaklar haricindedir. Bu surette örnekleme yöntemine başvurulması kaçınılmazdır.

Araştırmanın örnekleme yöntemi uygun örneklemedir. Burada ilgili popülasyona dahil olan, dahil edilme kriterlerine göre uyumlu olan, erişilebilir ve araştırmaya katılmaya gönüllü olduğunu ifade eden bireyler veri sürecine dahil edilecektir. Bu kapsamda, Türkiye’de farklı illerde aktif olarak faaliyetlerini sürdüren ve finansal okuryazarlık konusunda eğitimlerin bulunmadığı Tazelenme Üniversiteleri bünyesinde eğitim almakta olan, dahil olma kriterlerini taşıyan 60 yaş ve üzeri bireylere yüz yüze anket yöntemine dayalı olarak erişmek hedeflenmiştir. Toplanan verilerin doğruluğunu engelleyebilecek durumları ortadan kaldırmak amacıyla ele alınan dahil edilme ve dışlanma kriterleri aşağıda sunulmuştur.

Dahil Edilme Kriterleri:

- **Yaş:** Katılımcıların 60 yaş ve üzeri olması gerekmektedir.
- **Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam:** Katılımcıların çalışmaya katılmak için bilgilendirilmiş onam vermeleri gerekmektedir.
- **Anket Formlarını Doldurabilme Becerisi:** Katılımcılar anket formlarını bağımsız ve doğru şekilde (gerekli bilgilendirmeler sağlanmış) doldurabilme becerisine sahip olmalıdır.

Dışlama Kriterleri:

- **Yaş:** 60 yaş altı katılımcılar kapsam dışıdır.
- **Bilgilendirilmiş Gönüllü Onamın Sağlanamaması:** Araştırmaya katılmaya gönüllü olmadıklarından dolayı aydınlatılmış onam veremeyen kişiler kapsam dışındadır.
- **Formları Bağımsız Olarak Dolduramama:** Anket formlarını yardım almadan bağımsız olarak dolduramayanlar kapsam dışındadır.
- **Bilişsel Bozukluk:** Anket sorularını anlama ve yanıtlama becerilerini engelleyebilecek bilişsel bozukluğu olan kişiler hariç tutulur.

Popülasyon hakkında net bir veri bulunmadığı, ancak popülasyonun oldukça büyük olduğunun bilinmesi durumunda, literatürde yaygın bir biçimde kabul görmüş olan araştırmada Cochran (1977: 81) öne sürülen “Örnekleme büyüklüğünü belirlemenin bir yöntemi, araştırma için en önemli kabul edilen maddeler için güvenilirlik ve hata paylarını belirlemektir” yaklaşımı temel alınabilmektedir. Bu hesaplamalar tamamlandığında, araştırmacı ölçeklendirilmiş, sürekli değişkenler için daha küçük n’lerden ikili veya kategorik değişkenler için daha büyük n’lere kadar değişen bir dizi n’e sahip olabilecek ve örnekleme büyüklüğü olarak kullanabilecektir. Araştırmacı, örnekleme kararlarını bu verilere dayanarak vermelidir (Bartlett et al., 2001: 43). Bir araştırmacının güvenilirlik (alfa) düzeyini a priori olarak .05 olarak belirlediği, orantılı bir değişken kullanmayı planladığı,

Kabul edilebilir hata düzeyini %5 olarak belirlediği ve ölçeğin standart sapmasını .5 olarak tahmin ettiği varsayıldığında, buna karşılık gelen t değeri 1,96 olacak ve süreksiz değişkenler için örneklem formülüne uygulandığında şu şekilde örneklem hesaplanabilecektir (Bartlett et al., 2001: 44):

$$n_0 = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2} = \frac{(1,96)^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05^2} = \frac{3,8416 \times 0,25}{0,0025} = 384$$

Sosyal bilimler alanında yapılan nicel araştırmalar çerçevesinde, araştırman evrenini oluşturan popülasyonun çok büyük olması ya da tam olarak listelenememesi halinde, %95 güven aralığı ve %5 hata toleransıyla 384 örneklemin yeterli ve geçerli olduğu kabul edilmektedir (Sekaran, 2003). Buna göre 384 örneklem b y kl   evreni temsil edebilme yeteneğine sahip kabul edilmektedir (Baştır k & Taştepe, 2013). Krejcie ve Morgan (1970) gibi araştırmacılar, popülasyon 1.000.000 gibi büyük bir popülasyon olduğunda dahi, gerekli olan örneklem b y kl  n n 384 olduğunu ve bu örneklemin evreni temsil edebileceğini kabul etmişlerdir (Rahi, 2017: 3). Bu araştırmanın anakütlesi göz önüne alındığında en az 384 katılımcıdan veri elde edilmesinin yeterli olacağı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, araştırma çerçevesinde hatalı, yanlış ve eksik doldurma gibi durumları eleminize etmek amaçlı olarak, verilerin sağlıklı bir biçimde  l  mlenebilmesini tesis etmeyi garanti altına almak maksadıyla 400'  geçkin ileri yetişkin düzeyinde bulunan 60 yaş ve üzeri katılımcıya erişilmesi ve anket formları vasıtasıyla verilerin elde edilmesi planlanmıştır. Veri toplama, 470 anket formlarına erişildi inin anlaşılmasıyla birlikte sonlandırılmıştır. Bu formlar içerisinde 44'  eksik-hatalı doldurulmuş olduğundan araştırma kapsamı dışında kalmış, nihai olarak 426 ileri yetişkin katılımcının geçerli anket formları araştırmanın veri setini oluşturmuştur.

3.4. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Katılımcıların çalışmaya katılmadan önce bilgilendirilmiş onamı alınmıştır. Araştırmanın amacına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların istedikleri zaman cayma hakları bulunduğuna ilişkin açık ve anlaşılır bilgi verilmiştir. Araştırmanın hiçbir sürecinde, ölçek ifadelerinde katılımcıları duygusal sıkıntı veya mahremiyet ihlalleri gibi durumlara sebebiyet verebilecek,  rseleyebilecek herhangi bir ifade yer almamaktadır. Araştırmacılar  n bilgilendirme haricinde herhangi bir yönlendirme veya müdahalede bulunmamıştır. Çalışmanın yürütülmesi ve ölçüm araçlarının etik ilkelere uygun olduğunun tespit edilmesi noktasında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 31906847/050.04.04-10 sayılı ve 30.10.2024 tarihli karar ile etik kurul uygunluk onayı alınmıştır.

3.5. Pilot Test ve Veri Analizi

Nihai uygulamadan önce anket formu vasıtasıyla, araştırmaya dahil olma niteliğine haiz olan 50 kişilik bir örneklem grubundan veri elde edilerek bir pilot test gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen anket uygulaması esnasında,

ankette yer verilen sorular ve ölçeklerin ifadelerinde tam olarak anlaşılmayan, belirsizlik içeren veya dil ya da yazım yanlışsı konusunda anketin sağlıklı bir yapıda bulunup bulunmadığını araştırmacıların dışında üçüncü bir kontrol değişkeni olarak katılımcılardan gözden geçirmeleri ve herhangi bir husus var ise geri bildirim vermeleri talep edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler SPSS programında ön testlerden geçirilmiş, güvenilirlik (iç tutarlılık) açısından kontroller gerçekleştirilmiştir. Yürütülen pilot uygulamanın sonucunda, anket formlarında katılımcılarca anlaşılmayan bir nokta bulunmadığı, verilerin güvenilir ve tutarlı şekilde toplanabileceği anlaşılmıştır. Bu surette nihai veri toplama aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın nihai verileri SPSS ve AMOS yazılımlarında tasnif edilmiş, kodlanmış ve çözümlenmiştir.

4. Bulgular

Öncelikle verilerin güvenilirliği Cronbach’s Alpha katsayıları kapsamında değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadığının tespitinde çarpıklık ve basıklık (Skewness-Kurtosis) katsayıları değerlendirilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin katsayılarıyla örneklemden toplanan verilerin ölçüm yeterliliği kontrol edilerek faktör analizine uygunluğu tespit edilmiştir. Bu bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo: 1
Araştırma Ölçeklerinin Betimsel Özellikleri, İç Tutarlılık ve Normal Dağılım Katsayıları

Ölçek	İfade Sayısı	$\bar{x}$	S.S.	α	Çarpıklık	Basıklık	KMO
Finansal Okuryazarlık	26	2,5495	,74280	,939	,233	-,427	,950
Finansal Yeterlilik	13	2,4327	,81034	,902	,454	-,452	,932
Finansal Davranış	13	2,6663	,79270	,904	,082	-,680	,932
Harcama Öz Kontrol	10	2,9805	1,05066	,947	-,131	-1,101	,956
Finansal Refah	10	2,5789	,87618	,894	,252	-,436	,928

Tablodaki bulgular çerçevesinde tüm ölçekler, güvenilirlik açısından oldukça iyi sonuçlar sergilemiştir. Cronbach’s Alpha değerleri tüm ölçeklerde $\alpha > 0,8$ düzeyinin üzerindedir. Bu bulgular, ölçeklerin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Nunnally & Bernstein, 1994; Tavakol & Dennick, 2011). KMO değerleri tüm ölçeklerde KMO $> 0,9$ düzeyinde yer almaktadır. Bu sonuçlar, veriler çerçevesinde ölçeklerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (Shrestha, 2021). Normal dağılım açısından ise çarpıklık ve basıklık katsayılarının genel olarak ± 1 aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Literatürde normal bir dağılımın ölçüsü -1,5 ila +1,5 olarak kabul edildiği (Tabachnick et al., 2013; George & Mallery, 2019) göz önüne alındığında, ölçekler için ortaya çıkan dağılımın kabul edilebilir olduğunu ifade etmek mümkündür. Ayrıca ortalamalar açısından elde edilen bulgular, 5’li Likert skalasında ele alındığında ileri yetişkin katılımcılarının finansal okuryazarlık, yeterlilik ve davranış düzeylerinin genelde düşük ile orta seviyelerde olduğunu göstermektedir. Finansal bilgi boyutunu temsil eden yeterlilik açısından düşük düzey gözlemlenebilmektedir.

Katılımcıların demografik özelliklerinin, tasarruf ve yatırıma ilişkin alışkanlıklarının belirlenmesi için frekans analizleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2 ve Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo: 2
Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı (n=426)

Demografik Özellik	f	%	Demografik Özellik	f	%
Cinsiyet			Medeni Durum		
Kadın	169	39,7	Evli	299	70,2
Erkek	257	60,3	Bekar-Boşanmış-Dul	127	29,8
Eğitim Durumu			Kişisel Gelir Düzeyi		
İlkokul	26	6,1	12.000 TL veya altı	25	5,9
Ortaokul	43	10,1	12.001-20.000 TL	97	22,8
Lise	186	43,7	20.001 TL-30.000 TL	132	31,0
Yüksekokul	53	12,4	30.001 TL-50.000 TL	100	23,5
Lisans	103	24,2	50.001 TL ve üzeri	72	16,9
Lisansüstü	15	3,5			

Demografik özellikler açısından katılımcıların çoğunluğunu erkekler (%60,3) oluştururken, kadın katılımcıların oranı %39,7’dir. Medeni durum verileri incelendiğinde, katılımcıların %70,2’si evli, %29,8’i ise bekar, boşanmış veya dul kategorisinde yer almaktadır. Eğitim durumu dağılımında, lise mezunları %43,7 ile en büyük grubu oluştururken, lisans (%24,2) ve yüksekokul (%12,4) mezunları bunu takip etmektedir. İlkokul mezunları %6,1 oranında kalırken, lisansüstü eğitim almış bireylerin oranı oldukça düşük olup yalnızca %3,5’tir. Gelir düzeyine bakıldığında, katılımcıların %31,0’ı 20.001-30.000 TL arasında bir gelir düzeyine sahiptir ve bu grup en büyük dilimi oluşturmaktadır. Bunu %23,5 ile 30.001-50.000 TL gelir aralığı izlemektedir. Düşük gelir grubunda (%5,9) yer alan katılımcılar, topluluk içinde küçük bir oran oluştururken, 50.001 TL ve üzeri gelire sahip bireylerin oranı %16,9’dur.

Tablo: 3
Katılımcıların Finansal Durum ve Alışkanlıklarının Dağılımı

Finansal Alışkanlık	f	%	Finansal Durum	f	%
Geliri Tasarrufa Ayırma			Finansal Olarak Güvende Hissetme		
Hiç ayır(a)mıyorum	125	29,3	Hayır, hiç hissetmiyorum	91	21,4
Çok az bir kısmını ayırıyorum	146	34,3	Kısmen hissediyorum	219	51,4
Belirli bir bölümünü ayırıyorum	115	27,0	Evet, kesinlikle hissediyorum	116	27,2
Önemli bir bölümünü ayırıyorum	40	9,4	Finansal Stres		
Tercih Edilen Yatırım Aracı			Şu anda önemli ve beni strese sokacak hiçbir borcum yok	156	36,6
Banka hesabı vadeli	129	30,3	Bazı borçlarım var ama strese sokacak kadar değil	215	50,5
Döviz ve/veya altın	122	28,6	Önemli borçlarım var ve bunlar üzerimde stres yaratıyor	55	12,9
Gayrimenkul	62	14,6	Gelecekte Beklenti		
Devlet tahvilleri, bonolar, yatırım fonları veya hisse senetleri	20	4,7	Kötümserim, daha kötü olacak	78	18,3
Kripto piyasalar	19	4,5	Pek bir şey değişmeyecek	159	37,3
Diğer	74	17,4	İyimserim, daha iyi olacak	189	44,4

Finansal alışkanlıklar incelendiğinde, katılımcıların %29,3’ü gelirini tasarrufa hiç ayırmadığını, %34,3’ü ise çok az bir kısmını ayırdığını ifade etmiştir. Önemli bir bölümünü ayıranlar yalnızca %9,4 oranında kalmaktadır. Bu durum, bireylerin önemli bir kısmının tasarruf alışkanlıklarının düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yatırım tercihleri incelendiğinde, en çok tercih edilen yatırım aracının %30,3 ile vadeli banka hesapları olduğu görülmektedir. Bunu %28,6 ile döviz ve/veya altın takip etmektedir. Devlet

tahvilleri, bonolar, yatırım fonları ve hisse senetleri gibi araçlar yalnızca %4,7 oranında bir tercih oranına sahiptir. Kripto piyasalar ise %4,5 ile daha az tercih edilmektedir. Bu bulgular, ileri yetişkin bireylerin genellikle daha geleneksel ve düşük riskli yatırım araçlarına yöneldiğini ortaya koymaktadır. Finansal durum verilerine göre, katılımcıların %21,4’ü finansal olarak kendini güvende hissetmediğini ifade ederken, %51,4’ü kısmen güvende olduğunu ve %27,2’si ise tamamen güvende olduğunu belirtmiştir. Finansal stres açısından bakıldığında, %36,6’lık bir grup önemli borçlarının olmadığını ifade etmiş, %50,5’i bazı borçlarının bulunduğunu ancak bu borçların stres yaratacak düzeyde olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, %12,9 oranında katılımcı önemli düzeyde borçlarının olduğunu ve bu borçların stres kaynağı oluşturduğunu ifade etmiştir. Geleceğe yönelik beklentilerde katılımcıların %44,4’ü iyimser bir bakış açısına sahip olduğunu ve durumlarının daha iyiye gideceğini düşündüğünü belirtmiştir. %37,3’ü pek bir değişiklik beklemediğini ifade ederken, %18,3’ü ise kötümser olduğunu ve gelecekte finansal durumlarının daha kötü olacağını düşündüğünü aktarmıştır. Genel olarak, finansal güven ve yatırım gibi konular çeşitlilik göstermektedir.

Demografik özelliklerin ölçekler bakımından istatistiksel olarak anlamlı ölçüde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin olarak fark testleri gerçekleştirilmiştir. Burada normal dağılım varsayımının karşılanma durumuna göre parametrik testlerden yararlanılmış, ikili gruplar için t-testi, ikiden fazla gruplar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA analizi) gerçekleştirilmiştir. ANOVA analizlerinde farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Post-hoc analizlerine başvurulmuştur. Burada $n \leq 30$ varsayımından hareketle, varyansların homojenitesi gözletildiğinde, eşit olmayan varyanslar söz konusu olduğundan, varyansların homojenitesi şartını aramayan Games-Howell testi tercih edilmiştir. Bu kapsamda yapılan analizlerde elde edilen bulgular Tablo 4’teki gibidir.

Tablo: 4
Demografik Özelliklerin Fark Analizi

Özellikler	Değişkenler				
	Finansal Okuryazarlık	Finansal Yeterlilik	Finansal Davranış	Harcama Öz Kontrol	Finansal Refah
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet					
Kadın (n=169)	2,3716±,66120	2,2481±,75087	2,4952±,71359	2,9775±1,04510	2,5189±,78926
Erkek (n=257)	2,6664±,77102	2,5541±,82634	2,7788±,82280	2,9825±1,05633	2,6183±,87362
Test = t-testi	t= -4,081 p= ,000*	t= -3,876 p= ,000*	t= -3,665 p= ,000*	t= -,048 p= ,962	t= -1,145 p= ,253
Medeni Durum					
Evli (n=299)	2,6144±,73126	2,4971±,79272	2,7317±,78942	3,0883±1,03062	2,6127±,88297
Bekar (n=127)	2,3967±,75022	2,2810±,83404	2,5124±,78208	2,7268±1,05773	2,4992±,85815
Test = t-testi	t= 2,788 p= ,006*	t= 2,553 p= ,012*	t= 2,629 p= ,009*	t= 3,286 p= ,001*	t= 1,224 p= ,222
Eğitim Durumu					
İlkokul (n=26)	2,1198±,62040	2,0118±,70457	2,2278±,60353	2,5000±,87544	1,9769±,13060
Ortaokul (n=43)	2,3953±,64769	2,3453±,68505	2,4454±,68031	2,8651±1,06030	2,4535±,10007
Lise (n=186)	2,5054±,68089	2,3789±,74074	2,6319±,73062	2,9188±1,02637	2,4210±,05401
Yükseköğül (n=53)	2,6110±,70568	2,4848±,75574	2,7373±,83184	3,0868±,90363	2,7623±,11379
Lisans (n=103)	2,7308±,85312	2,6184±,95160	2,8432±,89155	3,1233±1,14833	2,8806±,10185
Lisansüstü (n=15)	2,8205±,86525	2,6205±,98658	3,0205±,84589	3,5533±1,06962	3,2200±,30864
Test = Anova	F= 4,083 p= ,001*	F= 3,023 p= ,011*	F= 4,190 p= ,001*	F= 2,756 p= ,018*	F= 9,153 p= ,000*

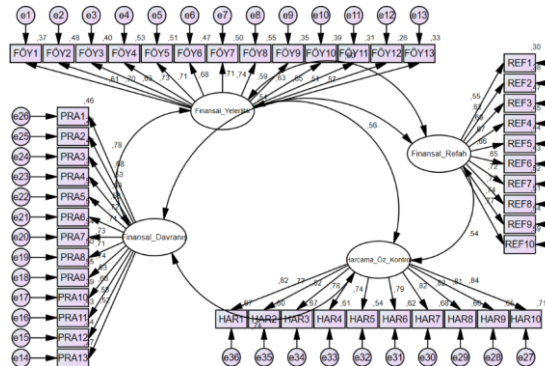
Kişisel Gelir Düzeyi					
12.000 TL veya altı (n=25)	2,0185±,67938	1,9415±,758052	2,0954±,63946	2,1040±,87105	1,8760±,72931
12.001-20.000 TL (n=97)	2,3807±,62590	2,2498±,65901	2,5115±,70493	2,8454±,89571	2,3412±,70898
20.001 TL-30.000 TL (n=132)	2,5254±,68038	2,4325±,76016	2,6183±,69828	2,8992±,1,02700	2,5205±,68737
30.001 TL-50.000 TL (n=100)	2,6258±,67506	2,5192±,74229	2,7323±,74895	3,0920±,1,00168	2,7680±,86712
50.001 TL ve üzeri (n=72)	2,8996±,92503	2,7297±,1,04120	3,0694±,97302	3,4611±,1,16698	2,9875±,1,15697
Test = Anova	F= 9,438 p= ,000*	F= 6,561 p= ,000*	F= 9,878 p= ,000*	F= 9,736 p= ,000*	F= 12,195 p= ,000*

* ≤ ,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı.

Bulgular, anlamlı şekilde erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek düzeyde finansal okuryazarlık ($\bar{X}$ =2,6664), finansal yeterlilik ($\bar{X}$ =2,5541), finansal davranış ($\bar{X}$ =2,7788) ve harcama öz kontrol ($\bar{X}$ =2,9825) sergilediğini göstermektedir (p=,000). Kadın katılımcılar bu alanlarda daha düşük puan almışlardır. Medeni durum incelendiğinde, evli bireyler bekar bireylere kıyasla finansal refah hariç tüm ölçeklerde istatistiksel olarak anlamlı şekilde (p=,006; p=012; p=009, p=001) daha yüksek puanlar bildirmiştir. Bulgular evli olmanın katılımcıların finansal bilgi ve davranışlar ile harcama kontrolünde olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Eğitim düzeylerinin analizi, yüksek öğrenimin daha iyi finansal sonuçlarla ilişkili olduğu açık bir eğilim göstermektedir. Lisansüstü düzeydeki katılımcılar anlamlı şekilde tüm ölçeklerde (p=,001, p=,011, p=,001, p=,018), özellikle de finansal refahta ($\bar{X}$ =3,2200; p=,000) en yüksek ortalama puanlara sahiptir. Kişisel gelir düzeyi ayrıca değişkenleri etkileyen kritik bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. En yüksek gelir grubunu oluşturan 50.000 TL'nin üzerinde gelire sahip katılımcılar tüm ölçeklerde anlamlı şekilde en yüksek puanı almıştır (p=,000).

Araştırmada formüle edilen hipotezlerin test edilmesinde yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmış olup, öncelikle araştırma ölçekleri çerçevesinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Burada ifadelerin faktör yükleri, kovaryans değerleri ve elde edilmiş olan verilerin araştırmada ortaya konulan teorik modele ne kadar doğru bir biçimde uyduğunu gösteren uyum iyiliği test edilmiştir. Bu noktada standart artık katsayılar ve modifikasyon önerileri gözden geçirilmiş olup, modelin ölçümlere uygunluğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular Şekil 2 ve Tablo 5'te sunulmuştur.

Şekil: 2
DFA Modeli



Tablo: 5
Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

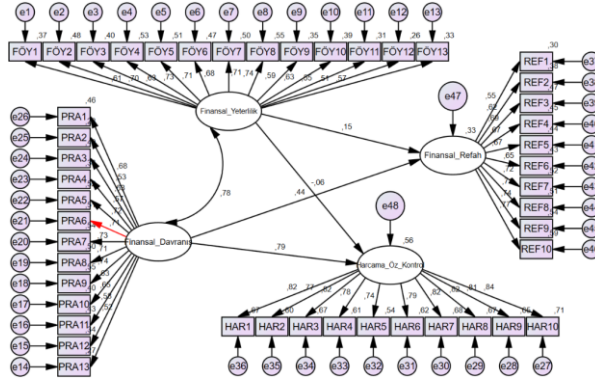
Örtük Değişken	Gözlenen Değişken	Faktör Yüğü	t	Std. E.	p	Örtük Değişken	Gözlenen Değişken	Faktör Yüğü	t	Std. E.	p
FÖY1	Finansal Yeterlilik	,609				HAR10	Harcama Öz Kontrol	,841			
FÖY2	Finansal Yeterlilik	,696	11,807	,107	***	HAR9	Harcama Öz Kontrol	,806	20,448	,043	***
FÖY3	Finansal Yeterlilik	,632	10,981	,101	***	HAR8	Harcama Öz Kontrol	,815	20,833	,043	***
FÖY4	Finansal Yeterlilik	,729	12,214	,102	***	HAR7	Harcama Öz Kontrol	,824	21,212	,046	***
FÖY5	Finansal Yeterlilik	,712	12,015	,103	***	HAR6	Harcama Öz Kontrol	,786	19,676	,045	***
FÖY6	Finansal Yeterlilik	,684	11,659	,096	***	HAR5	Harcama Öz Kontrol	,736	17,828	,046	***
FÖY7	Finansal Yeterlilik	,708	11,966	,100	***	HAR4	Harcama Öz Kontrol	,780	19,453	,043	***
FÖY8	Finansal Yeterlilik	,739	12,332	,096	***	HAR3	Harcama Öz Kontrol	,819	21,008	,042	***
FÖY9	Finansal Yeterlilik	,593	10,441	,091	***	HAR2	Harcama Öz Kontrol	,773	19,183	,042	***
FÖY10	Finansal Yeterlilik	,628	10,925	,092	***	HAR1	Harcama Öz Kontrol	,820	21,019	,044	***
FÖY11	Finansal Yeterlilik	,555	9,904	,090	***	REF1	Finansal Refah	,546			
FÖY12	Finansal Yeterlilik	,507	9,189	,091	***	REF2	Finansal Refah	,618	9,787	,102	***
FÖY13	Finansal Yeterlilik	,574	10,181	,090	***	REF3	Finansal Refah	,687	10,464	,119	***
PRA13	Finansal Davranış	,520				REF4	Finansal Refah	,672	10,322	,107	***
PRA12	Finansal Davranış	,859	9,194	,128	***	REF5	Finansal Refah	,664	10,245	,105	***
PRA11	Finansal Davranış	,656	9,874	,131	***	REF6	Finansal Refah	,653	10,143	,114	***
PRA10	Finansal Davranış	,628	9,627	,125	***	REF7	Finansal Refah	,718	10,734	,125	***
PRA9	Finansal Davranış	,745	10,575	,147	***	REF8	Finansal Refah	,716	10,719	,117	***
PRA8	Finansal Davranış	,710	10,315	,141	***	REF9	Finansal Refah	,738	10,904	,117	***
PRA7	Finansal Davranış	,734	10,500	,143	***	REF10	Finansal Refah	,767	11,142	,133	***
PRA6	Finansal Davranış	,714	10,343	,131	***						
PRA5	Finansal Davranış	,724	10,422	,133	***						
PRA4	Finansal Davranış	,575	9,115	,120	***						
PRA3	Finansal Davranış	,633	9,666	,132	***						
PRA2	Finansal Davranış	,527	8,603	,122	***						
PRA1	Finansal Davranış	,680	10,075	,142	***						
Uyum İyiliği Endeksleri			İyi Uyum Kriteri			Elde Edilen Bulgu			Uyum*		
χ^2 uyum testi p değeri			$p > .05$			,000			İyi uyum		
χ^2/df (CMIN/df)			$0 \leq \chi^2 \leq 3df$			1,988			İyi uyum		
RMSEA			$0 \leq RMSEA \leq ,08$			,048			İyi uyum		
CFI			$,90 \leq CFI \leq 1$			,909			İyi uyum		
GFI			$,90 \leq GFI \leq 1$			,831			Kabul edilebilir		
IFI			$,90 \leq IFI \leq 1$			,909			İyi uyum		
RFI			$,90 \leq RFI \leq 1$			,824			Kabul edilebilir		
TLI			$,90 \leq TLI \leq 1$			,904			İyi uyum		

* $\leq ,001$ düzeyinde anlamlı (çifti kuyruk); *** Uyum değerlendirmesi için esas alınan kaynaklar: Hu & Bentler, 1999; Byrne, 2001; Kline, 2023.

DFA sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, faktör yüklerinin genelde ,50’ nin üzerinde olduğu görülmektedir; t değerleri tümünde önemli ve anlamlıdır ($p < ,001$). Standart hatalar düşük düzeyde olup tahminlerin doğruluğunun yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar itibarıyla, gözlenen değişkenlerin ilgili örtük değişkenleri yeterli düzeyde temsil ettiği anlaşılmaktadır. Uyum iyiliği endeksleri genel olarak modelin veriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. GFI ve RFI katsayıları iyi uyum kriterinin altında kalmakla beraber, modelin genel uyum iyiliği göz önünde bulundurulduğunda kabul edilebilir düzeydedir (Hu & Bentler, 1999; Byrne, 2001; Kline, 2023). Sonuç olarak DFA bulguları, modelin yapısal geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu, genel olarak modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Hipotezlerin test edilmesi için yapısal eşitlik modellemesi kurulmuş, değişkenler arası kovaryanslar yerine direkt etkiyi temsil eden oklar vasıtasıyla değişkenler arası yollar çizilerek yol katsayıları ile uyum iyiliği katsayıları değerlendirilmiştir. Bu surette hipotezler sınanmıştır. Bulgular Şekil 3 ve Tablo 6’da sunulmuştur.

Şekil: 3
Yapısal Eşitlik Modeli



Tablo: 6
Yapısal Eşitli Modeli Testi Sonucunda Erişilen Bulgular

İlişki	Std β	Std. E.	t	p	Hipotez Sınaması
H ₁ . Finansal okuryazarlık → Harcama öz-kontrol (+)					Kısmen Kabul
H _{1a} . Finansal yeterlilik → Harcama öz-kontrol (+)	-.056	.111	-.804	.422	Ret
H _{1b} . Finansal davranış → Harcama öz-kontrol (+)	.789	.191	8,090	***	Kabul
H ₂ . Finansal okuryazarlık → Finansal refah (+)					Kabul
H _{2a} . Finansal yeterlilik → Finansal refah (+)	.156	.081	1,984	.049	Kabul
H _{2b} . Finansal davranış → Finansal refah (+)	.443	.114	4,628	***	Kabul
Uyum İyiliği Endeksleri	İyi Uyum Kriteri	Elde Edilen Bulgu		Uyum*	
χ ² uyum testi p değeri	p>.05	.000		İyi uyum	
χ ² /sd (CMIN/df)	0 ≤ χ ² ≤ 3df	2,005		İyi uyum	
RMSEA	0 ≤ RMSEA ≤ .08	.049		İyi uyum	
CFI	.90 ≤ CFI ≤ 1	.907		İyi uyum	
GFI	.90 ≤ GFI ≤ 1	.829		Kabul edilebilir	
IFI	.90 ≤ IFI ≤ 1	.908		İyi uyum	
RFI	.90 ≤ RFI ≤ 1	.822		Kabul edilebilir	
TLI	.90 ≤ TLI ≤ 1	.902		İyi uyum	

YEM modelinde ilk hipotez (H₁), finansal okuryazarlığın harcama öz kontrolü olumlu yönde etkilediğine yöneliktir. Bu hipotez kısmen kabul edilmiş olsa da finansal yeterliliğin harcama öz kontrol üzerindeki etkisini inceleyen alt hipotez olan H_{1a} hipotezinin reddedildiğini belirtmek önemlidir (β=-,056, t=-,804, p=,422). Elde edilen sonuçlar istatistiksel olarak anlamsızdır. Bunun aksine H_{1b} ise güçlü bir şekilde desteklenmiştir ve finansal davranış ile harcama öz kontrol arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (β=,789, t=8,090, p<,001). Bu bulgu, daha iyi finansal davranışlara sahip bireylerin harcama alışkanlıklarında daha yüksek düzeyde kontrol sağlama eğiliminde olduğunu göstermektedir.

İkinci hipotez (H₂), finansal okuryazarlık ile finansal refah arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bulgular bu iki yapı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir ve bu hipotez kabul edilmiştir. Alt hipotezlerin daha ileri analizi, hem finansal yeterliliğin (H_{2a}) (β=,156, t=1,984, p=,049) hem de finansal davranışın (H_{2b}) (β=,443, t=4,628, p<,001) finansal refaha anlamlı ölçüde katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Burada finansal

davranış ve finansal refah arasındaki ilişki daha güçlü düzeydedir. Uyum iyiliği endeksleri, modelin geçerliliğini desteklemektedir. Özetle, bu bulgular harcama öz kontrolü ve finansal refahı iyileştirmenin bir yolu olarak finansal bilginin de ötesinde finansal davranışları geliştirmenin önemini vurgulamaktadır.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma temel olarak finans ve gerontoloji disiplinlerinin ortak noktasını oluşturan finansal gerontoloji alanına odaklanmış, odağına “ileri yetişkinlikte finansal okuryazarlık” kavramını almıştır. Çalışmanın temel motivasyonu ileri yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin finansal okuryazarlık ve refah bağlamında riskli gruplar arasında ele alınmasıdır. Esasında finansal okuryazarlık, finansal yönetim her birey için her yaşta, yaşam döngüsünün her aşamasında önemlidir. Ancak ileri yetişkinliğe geçiş genellikle gelir elde etmekten gelir yönetimine geçişi içermektedir; bu dönemde maddi olanaklar daha kısıtlı, mali bağımsızlığı ve güvenliği gerektiren sağlık harcamaları gibi beklenmedik harcamalar ise daha yüksek olabilmektedir. Ayrıca yaş ilerledikçe finansal karar alma zorlaşabilmekte, finansal ürün ve hizmetlerin çeşitliliğine uyum sağlamak zorlaşabilmektedir. Dolayısıyla, bireylerin yaşlandıkça her gün karşılaştıkları finansal kararda finansal bilgileri, kişisel mali durumları, harcama kontrolleri ve refahları üzerinde daha fazla bilgi ve kontrol sahibi olmaları gerekmektedir. Yine de pek çok gelişmekte olan ülkede ileri yaştaki bireyler bağlamında bu konularda optimal olmayan durumların kayda değer bir oranda olduğu kabul edilmektedir. Konunun önemine rağmen literatürde ileri yetişkinlik bağlamında bu değişkenleri ilişkilendiren çalışmaların sınırlılık arz ettiği görülmektedir. Bu görüşlerden ve mevcut literatür boşluğundan yola çıkan bu çalışma, ileri yetişkinlikte finansal okuryazarlık ve ardılları olarak harcama öz kontrol ve finansal refah değişkenlerini ele almış, bu değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak tespit edilmesini hedeflemiştir. Türkiye’de ileri yetişkinlik döneminde bulunan, tazelenme üniversitelerinde kayıtlı 426 katılımcıdan elde edilen birincil veriler üzerinden istatistiksel çözümlemeler yapılmıştır. Finansal okuryazarlığı, ileri yetişkinlikte harcama kontrolü ve finansal refah bakımından önemli olduğu görüşünü destekleyen bu araştırma aracılığıyla, güncel bir toplumsal olarak karşımızda duran bu soruna dikkat çekmenin ötesinde, ampirik bulgular sunmak suretiyle literatüre, sosyal politikalara, kişisel gelişmeye ve gelecekte yapılacak olan araştırmalara katkı sunmak hedeflenmiştir. Bu çerçevede yapılan istatistiksel analizler sonucunda birtakım önem arz eden bulgulara erişilmiştir.

Betimsel istatistiklerde puan ortalamaları açısından ileri yetişkin katılımcılarının finansal okuryazarlık, yeterlilik ve davranış düzeylerinin genelde düşük-orta seviyelerde olduğu anlaşılmıştır. Bilhassa finansal yeterlilik açısından düşük puan ortalaması olduğu gözlemlenebilmektedir. Açıkçası bu sonuç, literatürde daha önceden yapılmış olan araştırmalarda elde edilen bulgulara benzerlik arz etmektedir. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) Raporu’na göre güncel veriler ışığında ülkedeki finansal okuryazarlık endeksi 62.1 olarak hesaplanmış ve düşük-orta düzeyde olduğuna kanaat getirilmiştir (Analitik ve İçgörü Araştırma Merkezi ve Boğaziçi Üniversitesi, 2023). Finansal okuryazarlığın ileri yaşlarda genel olarak daha düşük olduğu, temel finansal

bilgilerde önemli boşluklar bulunduğunu ve dolayısıyla finansal karar, davranış ve yatırım performansları gibi faktörler üzerinde olumsuz etki edebildi ine dair bulgular yer almaktadır (Lusardi & Mitchell, 2007a; Lusardi & Mitchell, 2011a; Han et al., 2015; Finke et al., 2020; Fong et al., 2021; Yu et al., 2021; Mis et al., 2023). Literatürde yer alan bu bulgular, finansal okuryazarlığın bu tür finansal kararlarda/davranışlarda göz ardı edilemez bir rol oynadığını do rulamış ve düşük düzeylerde finansal okuryazarlığın finansal pek çok alanda da düşük katılımı beraberinde getirdiğini göstermiştir (Shimizutani & Yamada, 2020).

Fark analizleri cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelirin finansal okuryazarlık ve davranışın çeşitli boyutlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Erkekler kadınlardan daha iyi finansal yeterliliklere sahip olma eğilimindedir; evli bireyler bekarlara kıyasla üstün finansal davranışlar sergilemektedir; daha yüksek eğitim düzeyi gelişmiş finansal sonuçlarla ilişkilidir ve artan kişisel gelir, gelişmiş finansal okuryazarlık ve refahla ilişkilidir.  ne çıkan bu bulgular, finansal okuryazarlığı geliştirmek için stratejiler geliştirirken demografik faktörleri ele almanın önemini vurgulamaktadır. Bu sonuçlar, kadınlar, düşük eğitim düzeyine sahip olanlar ve düşük gelir grubundaki ileri yetişkin bireylerin finansal okuryazarlık, harcama ve finansal refah bakımından daha fazla desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe değişkenlerde alınan ortalamaların da yükselmesi, eğitimin önemini vurgular yöndedir. Benzer şekilde, Türkiye’de yapılan araştırmaya dayalı FOE Raporu’na göre finansal okuryazarlık açısından avantajlı grubun genellikle erkek, evli, yüksek eğitim, gelir ve sosyoekonomik statüye sahip bireylerden oluştuğu görülmüştür. Buna karşın dezavantajlı grubun kadın, bekar, 55 yaş üstü, düşük eğitim, gelir ve sosyoekonomik statüye sahip bireylerden oluştuğu gözlemlenmiştir (Analitik ve İ  g r  Araştırma Merkezi ve Boğaziçi Üniversitesi, 2023). Bu araştırmada elde edilen bulgular da bu raporun ampirik bulgularıyla paralellik arz etmektedir.

Diğer taraftan, analizler kapsamında YEM modelinde gerçekleştirilen ilişkisel hipotez testlerine göre finansal okuryazarlık ile harcama öz-kontrol değişkenini ilişkilendiren hipotez kısmen kabul edilirken, finansal okuryazarlık ile finansal refahı ilişkilendiren hipotez kabul edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, finansal yeterliliğin harcama öz kontrol üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığını, ancak finansal davranışın etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Bu sonuç, ileri yetişkinlik aşamasındaki bireylerin sahip oldukları finansal bilgi seviyesinin doğrudan harcama alışkanlıklarını ve kontrol yeteneklerini etkilemedi inin bir göstergesi olmuştur. Bu durum, finansal bilgi birikiminin pratik hayata aktarılmasında bir eksiklik olabileceğine işaret edebilecektir. Sonuçlara göre hem finansal yeterliliğin hem de finansal davranışın finansal refaha anlamlı ölçüde katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. Finansal davranış daha güçlü bir etki göstermiştir. Bu durum, teorik bilgiye sahip olmaktan ziyade, uygulamada gösterilen finansal disiplinin daha belirleyici olabileceğine işaret etmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar, finansal okuryazarlığın ileri yetişkinlik düzeyinde bulunan bireylerin yaşamında etkili bir faktör olduğunu ancak bilgi ile davranış arasındaki farkın göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermektedir.

İleri yaştaki bireylerin finansal okuryazarlık açısından dezavantajlı bir grup olarak öne çıkması, üzerinde özellikle durulması gereken bir konuyu oluşturmaktadır. Literatürde yer alan ampirik bulgular, görüşler, resmi raporlar ve bu araştırmanın da tüm bunları destekler yönde ortaya koymuş olduğu sonuçlar, ileri yaştaki bireylerin bu konuda dezavantajlı durumda olduğunu, bunun da harcama, yatırım gibi mali konulara sirayet etmek suretiyle finansal refahlarını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Araştırmalar, sınırlı finansal okuryazarlığın ve dolayısıyla sınırlı finansal karar alma, sınırlı finansal davranış gibi durumların ileri yaştaki yetişkinlerde sık görülen bir olgu olduğunu ve bunun da finansal yoksunlukla önemli bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Weierich et al., 2011; Gamble et al., 2015; Yu et al., 2021; Mis et al., 2023).

Açıkçası ileri yetişkinlikte finansal okuryazarlık, finansal bilgi ve davranış, harcama kontrolü, tasarruf ve yatırım alanlarındaki bilinçli kararların sonucu olarak finansal refah, bu aşamada yüksek yaşam kalitesini sağlamak için gerekli olan çok yönlü bir konuyu olarak ele alınabilmektedir. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, harcama, yatırım, birikim, tasarruf gibi pek çok finansal noktada farkındalık oluşturulmasına yönelik çabalar, bireyler, toplumlar ve daha makro açıdan ülke ekonomilerinin gelişimi için önemli görülmektedir.

İleri yetişkinlik döneminde bulunan bireylerin genellikle sabit veya sınırlı gelir kaynaklarına sahip olmaları, finansal okuryazarlık eksikliklerini kritik bir sorun haline getirmektedir. Ayrıca, bu grup teknolojiye ve dijital finansal araçlara erişmekte, anlamakta ve kullanmakta da genellikle zorlanmaktadır. Bu durum hem finansal olanaklardan yararlanamamaları hem tasarruflarını etkin kullanamamaları hem harcamalarını etkin kontrol edememeleri gibi durumları beraberinde getirmekte, hem de dolandırıcılık gibi faaliyetlere daha açık hale getirmektedir. Bu durum, ileri yaşta bireylerin bütçe yönetimi, tasarruf, borçlanma ve yatırım gibi konularda daha fazla desteklenmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Finansal okuryazarlığın bilhassa ileri yetişkinlik düzeyindeki bireyler için geliştirilmesi, finansal bağımsızlıklarını ve güncelerini korumaları, mali sıkıntılara karşı daha dirençli olmaları ve yaşam kalitelerinin artırılması açısından hayati önem taşımaktadır. Ancak elbette bu bireysel olduğu kadar toplumsal bir soruna işaret etmektedir.

Konuya ilişkin olarak Szweda-Lewandowska'nın (2019) dikkat çektiği üzere, ileri yetişkinlikte finansal refah ile giderek daha fazla alakalı hale gelen bir diğer husus, uzun ömürlülüğe hazırlanma ihtiyacıdır. Gerçekten de gelecekteki finansal refah için hazırlıklar, yaşlılık dönemi için tasarruf, yatırım ve servet birikimiyle ilgili ilk kararların alındığı bir zamanda, genç yaşta işgücü piyasasına girildiği andan itibaren başlatılmalıdır. Bu açıdan, yalnızca teorik bir temel olarak değil, aynı zamanda bireyler, sivil toplum kuruluşları ve finans, yatırım ve sigorta profesyonelleri ile politika yapımcıların iş birliği ve koordinasyon içerisinde eğitim ve geliştirme programları geliştirmeleri ve uygulamaları önemli olabilecektir. Tüm bunlar ışığında, ileri yetişkin bireylerin farkındalığını artıracak yönde projeler, eğitimler, çalıştaylar, seminerler gibi faaliyetlerin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Ancak bu tür kısa vadeli önlemlerin yanında, tazelenme üniversiteleri bünyesinde öğrenim gören yaşlı bireylerin müfredatlarına finansal okuryazarlığın eklenmesi fayda sağlayıcı bir adım olabilecektir. Bu konuda üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve

sivil otoriteler, kamu otoriteleriyle ortaklık ağlarının kurulması önemli görülmektedir. Ulusal medya araçlarında, sosyal medyada finansal okuryazarlık konusunun görünürlüğünün artırılması, konuya ilişkin materyaller (broşürler, posterler ve diğer basılı malzemeler) ile desteklenen etkinlikler bünyesinde finansal okuryazarlığa daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

Finansal okuryazarlığın yalnızca ileri yetişkin bireylerin bağımsızlığı ve refahı üzerinde değil, aynı zamanda aileler ve toplum üzerinde de önemli bir etkisi olabilmektedir;      ileri yaştaki yetişkinler emeklilik tasarrufları ve nesiller arası servet aktarımı konusunda birçok önemli karar alıcılarıdır. Bu nedenlerden dolayı, finansal okuryazarlığın daha iyi anlaşılması, tüm dönemlerde, ancak özellikle de ileri yetişkinlikte kritik öneme sahiptir.

Diğer yandan, literatürde, bilhassa ulusal alanda bu konuya ilişkin olarak çalışmaların artırılması bilimsel modeller ve finansal gerontoloji alanının gelişimine katkı sunma potansiyeli açısından önemli görülmektedir. İleri yetişkinlikte bireylerin ve dolayısıyla toplumların finansal refahını iyileştirmek yönünden farklı değişkenlerin birlikte incelenmesi, mevcut durumun ortaya konulmasının yanında alınabilecek önlemler, geliştirilebilecek alanlar gibi yönlerden yapılan değerlendirmeler ile literatüre katkı sunabilecektir. Buna ek olarak bireylere, politika yapıcılara ve ilişkili otoritelere, toplumsal iyileştirmeler elde etmek yönünden faydalanılabilecek bir bilgi birikimi ve i  r  sağlayabilecektir. Bu anlamda ileri yetişkinlikte bu konuları ele alan araştırmalar önem arz etmekte, bu konuda gelecek araştırmalara ilham verecek bir boşluk halen bulunmaktadır. Bu boşluktan hareketle, ileri yetişkinlik çağında bulunan bireylerin finansal refahını şekillendirmede ve iyileştirmede sosyal koşullarını da kapsayan gelir ve birikimin ötesinde diğer ilişkili olabilecek faktörleri araştırmak literatüre ve finansal okuryazarlığın günlük yaşam pratiğine uygulanması yönünden önemli olabilecektir. Tüm bunların yanında, bu çalışma nicel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiş kesitsel niteliğine sahiptir. Gelecekte yapılabilecek boylamsal taramalar, nitel yöntemler, nicel-nitel karma yöntemler, konuya ilişkin derinlikli i  r ler sağlamak bakımından katkılar sunabilecektir.

Kaynaklar

- Agarwal, S. et al. (2009), “The age of reason: Financial decisions over the life cycle and implications for regulation”, *Brookings Papers on Economic Activity*, 2, 51-117.
- Akbulut-Dursun,  . & A. Erciş (2023), “Hanehalkı tüketim harcamalarında tüketici iyi oluşu ve tüketici harcama öz-kontrolünün yaşam doyumuna etkisi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 279-291.
- Aktu, Y. (2016), “Levinson’un kuramında ilk yetişkinlik d neminin yaşam yapısı”, *Psikiyatride G ncel Yaklaşımlar*, 8(2), 162-177.
- Allianz (2017), *When will the penny drop? Money, financial literacy and risk in the digital age*, <<http://gflec.org/initiatives/money-finlit-risk/>>, 08.02.2024.
- Arnett, J.J. (1998), “Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context”, *Human Development*, 41(5-6), 295-315.

- Banks, J. (2010), “Cognitive function, financial literacy and financial outcomes at older ages: Introduction”, *The Economic Journal*, 120(548), 357-362.
- Bartlett, J.E. et al. (2001), “Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research appropriate sample size in survey research”, *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1), 43-50.
- Baştürk, S. & M. Taştepe (2013), “Evren ve Örneklem”, içinde: *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (129-159), Ankara: Vize Yayıncılık.
- Baybars, M. & A. Özhan-Dedeoğlu (2020), “Analysis of mothers’ self-control of spending for their own and their kids”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 27, 123-140.
- Bearden, W.O. & K.L. Haws (2012), “How low spending control harms consumers”, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40, 181-193.
- Bernheim, B.D. et al. (2001), “Education and saving: The long-term effects of high school financial curriculum mandates”, *Journal of Public Economics*, 80(3), 435-465.
- Bialowolski, P. et al. (2022), “The role of financial literacy for financial resilience in middle-age and older adulthood”, *International Journal of Bank Marketing*, 40(7), 1718-1748.
- Braunstein, S. & C. Welch (2002), “Financial literacy: An overview of practice, research, and policy”, *Federal Reserve Bulletin*, 88, 445.
- Britannica (2024), “Old Age”, *Encyclopedia Britannica*, <<https://www.britannica.com/science/old-age>>, 14.02.2024.
- Bucher-Koenen, T. & M. Ziegelmeyer (2014), “Once burned, twice shy? Financial literacy and wealth losses during the financial crisis”, *Review of Finance*, 18(6), 2215-2246.
- Burtless, G. (2006), “Social norms, rules of thumb, and retirement: Evidence for rationality in retirement planning”, in: K.W. Schaie & L.L. Cartensen (eds.), *Social structures, aging and self-regulation in the elderly* (123-159), New York, NY: Springer.
- Byrne, B.M. (2001), “Structural equation modeling with AMOS, EQS, and LISREL: Comparative approaches to testing for the factorial validity of a measuring instrument”, *International Journal of Testing*, 1(1), 55-86.
- Calvet, L.E. et al. (2007), “Down or out: Assessing the welfare costs of household investment mistakes”, *Journal of Political Economy*, 115(5), 707-747.
- CFPB (2015a), *Financial well-being: The goal of financial education*, Washington, DC: Consumer Financial Protection Bureau.
- CFPB (2015b), *Measuring financial well-being: A guide to using the CFPB financial well-being scale*, Washington, DC: Consumer Financial Protection Bureau.
- Choi, J.W. et al. (2019), “Poverty and suicide risk in older adults: A retrospective longitudinal cohort study”, *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 34(11), 1565-1571.
- Cochran, W.G. (1977), *Sampling Techniques*, New York: John Wiley & Sons.
- Cutler, N.E. (2003), “Wealth Span”, in: L.A. Vitt (ed.), *Encyclopedia of Retirement and Finance* (770-776), Westport: Greenwood Press.
- Cutler, N.E. (2016), “Twenty-five for 25: A quarter-century of financial gerontology”, *Journal of Financial Service Professionals*, 70(2), 25-33.

- Despard, M. et al. (2020), "Financial counseling for front-line workers: A pilot study of engagement and outcomes", *Social Policy Institute Research*, 29, Social Policy Institute at Washington University in St. Louis.
- Du Plessis, L. et al. (2024), "Psychological needs and financial well-being: the role of consumer spending self-control", *Journal of Financial Services Marketing*, 29, 1197-1206.
- Easterlin, R.A. (1974), "Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence", *Nations and Households in Economic Growth*, 89, 89-125.
- Easterlin, R.A. (2001), "Income and happiness: Towards a unified theory", *The Economic Journal*, 111(473), 465-484.
- Finke, M.S. & S.J. Huston (2021), "Old age and the decline in investment performance", in: R. Viale et al. (eds.), *Financial Education and Risk Literacy* (236-249), Edward Elgar Publishing.
- Finke, M.S. et al. (2017), "Old age and the decline in financial literacy", *Management Science*, 63(1), 213-230.
- Flint, L. et al. (2012), "Assessing financial capacity impairment in older adults", *Generations*, 36(2), 59-65.
- Foder (2017), *Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması*, <https://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2018/12/FinansalOkuryazarlik_LansmanSunum_IpsosSRI_Final-1.pdf>, 13.02.2024.
- Foder (2020), *Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması II. Dönem Raporu*, <<https://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2020/01/Finansal-Okuryazarlik%20C4%B1k-II.Donem-Rapor-6.pdf>>, 13.02.2024.
- Foder (2021a), *Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırmasında 120. Sırada*, <<https://www.fo-der.org/turkiye-finansal-okuryazarlik-arastirmasinda-120-sirada>>, 13.02.2024.
- Foder (2021b), *Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması II. D nem Raporu*, <<https://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2023/09/Finansal-Okuryazarlik%20C4%B1k-3.Donem-Rapor.pdf>>, 13.02.2024.
- Fong, J.H. et al. (2021), "Financial literacy and financial decision-making at older ages", *Pacific-Basin Finance Journal*, 65, 101481.
- Foong, H.F. et al. (2021), "Relationship between financial well-being, life satisfaction, and cognitive function among low-income community-dwelling older adults: the moderating role of sex", *Psychogeriatrics*, 21(4), 586-595.
- Foucault, B. & E. Le Hu rou (2022), *Financial competence, a model for measuring financial literacy around the world*, Orange-Hello Future.
- Gamble, K.J. et al. (2015), "Aging and financial decision making", *Management Science*, 61(11), 2603-2610.
- George, D. & P. Mallery (2019), *IBM SPSS Statistics 26 step by step: A simple guide and reference*, Routledge.
- Gerbing, D.W. & J.C. Anderson (1988), "An updated paradigm for scale development incorporating unidimensionality and its assessment", *Journal of Marketing Research*, 25(2), 186-192.
- Gerrans, P. et al. (2014), "The relationship between personal financial wellness and financial wellbeing: A structural equation modelling approach", *Journal of Family and Economic Issues*, 35, 145-160.

- Gregg, D.W. (1992), "Human wealth span: The financial dimension of successful ageing", in: N.E. Cutler et al. (eds.), *Aging, money, and life satisfaction* (169-182), New York: Springer.
- Han, S.D. et al. (2016), "Financial literacy is associated with white matter integrity in old age", *Neuroimage*, 130, 223-229.
- Haws, K.L. (2017), "Self-control in consumer spending decisions", in: *Routledge International Handbook of Self-Control in Health and Well-Being* (377-389), Routledge.
- Haws, K.L. et al. (2012), "Consumer spending self-control effectiveness and outcome elaboration prompts", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40, 695-710.
- Hilgert, M.A. et al. (2003), "Household financial management: The connection between knowledge and behavior", *Federal Reserve Bulletin*, 89, 309-322.
- Hira, T. et al. (1989), "Changes in financial status influencing level of satisfaction in households", *Journal of Family and Economic Issues*, 10(2), 107-121.
- Hu, L. & P.M. Bentler (1999), "Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives", *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- James, B.D. et al. (2012), "The impact of health and financial literacy on decision making in community-based older adults", *Gerontology*, 58(6), 531-539.
- Kagan, J. (2024), "What is retirement planning? Steps, stages, and what to consider", *Investopedia*, <<https://www.investopedia.com/terms/r/retirement-planning.asp>>, 14.02.2024.
- Kaiser, T. & L. Menkhoff (2017), "Does financial education impact financial literacy and financial behavior, and if so, when?", *The World Bank Economic Review*, 31(3), 611-630.
- Karaca, H.S. (2023), *Türkiye'de Finansal Okuryazarlık ve Erişim ve Dijital Olgunluk 2022*, Analitik ve İlgörü Araştırma Merkezi & Boğaziçi Üniversitesi.
- Kempson, E. (2009), "Framework for the development of financial literacy baseline surveys: A first international comparative analysis", *OECD Working Papers on Insurance and Private Pensions*, Paris: OECD.
- Klapper, L. et al. (2015), *Financial literacy around the world*, Washington DC: World Bank.
- Kline, R.B. (2023), *Principles and practice of structural equation modeling*, New York: Guilford Publications.
- Köroğlu, Ç. (2019), "Finans ve gerontoloji disiplinlerinin ortak kesişim noktası: Finansal gerontoloji", *Turan-Sam*, 11(42), 65-69.
- Krejcie, R.V. & D.W. Morgan (1970), "Determining sample size for research activities", *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kwan, C. & C.A. Walsh (2018), "Old age poverty: A scoping review of the literature", *Cogent Social Sciences*, 4(1), 1478479.
- Lazzara, J. (2020), *Intro to lifespan development*, Maricopa Community Colleges.
- Levinson, D.J. & J.D. Levinson (1996), *The seasons of a woman's life*, New York: Knopf.
- Levinson, D.J. (1986), "A conception of adult development", *American Psychologist*, 41(1), 3-13.
- Li, J. et al. (2020), "Financial literacy, household portfolio choice and investment return", *Pacific-Basin Finance Journal*, 62, 101370.
- Lichtenberg, P.A. et al. (2015), "A person-centered approach to financial capacity assessment: Preliminary development of a new rating scale", *Clinical Gerontologist*, 38(1), 49-67.

- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2007a), “Baby boomer retirement security: The roles of planning, financial literacy, and housing wealth”, *Journal of Monetary Economics*, 54, 205-224.
- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2007b), “Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education”, *Business Economics*, 42, 35-44.
- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2011a), “Financial literacy around the world: An overview”, *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 497-508.
- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2011b), “Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing”, in: O.S. Mitchell & A. Lusardi (eds.), *Financial literacy: Implications for retirement security and the financial marketplace* (17-39), Oxford: Oxford University Press.
- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2011c), “The outlook for financial literacy”, in: O.S. Mitchell & A. Lusardi (eds.), *Financial literacy: Implications for retirement security and the financial marketplace* (1-15), Oxford: Oxford University Press.
- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2014), “The economic importance of financial literacy: Theory and evidence”, *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A. (2012), “Numeracy, financial literacy, and financial decision-making”, NBER Working Paper No. 17821, Cambridge, Massachusetts, USA.
- Lusardi, A. (2013), *Financial literacy around the world (FLAT World), Insights: Financial Capability*, Washington, DC, USA: Financial Industry Regulatory Authority (FINRA).
- Lusardi, A. (2019), “Financial literacy and the need for financial education: Evidence and implications”, *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 1-8.
- MacLeod, S. et al. (2017), “The growing need for resources to help older adults manage their financial and healthcare choices”, *BMC Geriatrics*, 17(1), 1-9.
- Mauk, K.L. (2006), *Gerontological Nursing: Competencies for Care*, Canada: Jones & Bartlett Learning.
- Mis, R. et al. (2023), “Financial literacy in older adults: Cognitive, demographic, and personality factors related to discrepancies between objective financial knowledge and subjective financial confidence”, *Journal of the International Neuropsychological Society*, 29(1), 364-365.
- Moore, J.F. & O.S. Mitchell (1997), “Projected retirement wealth and savings adequacy in the health and retirement study”, NBER Working Paper No. 6240, USA.
- Mugenda, O. et al. (1990), “Assessing the causal relationship among communication, money management practices, satisfaction with financial status, and satisfaction with quality of life”, *Lifestyles: Journal of Family and Economic Issues*, 11(4), 343-360.
- Nunnally, J.C. & I.H. Bernstein (1994), *Psychometric Theory*, New York: McGraw-Hill.
- OECD International Network of Financial Education (2011), *Measuring financial literacy: Questionnaire and guidance notes for conducting an internationally comparable survey of financial literacy. Periodical measuring financial literacy: Questionnaire and guidance notes for conducting an internationally comparable survey of financial literacy*, Paris: OECD.
- Panis, C.W.A. (2004), “Annuities and retirement well-being”, in: O.S. Mitchell & S.P. Utkus (eds.), *Pension design and structure: New lessons from behavioral finance* (259-274), New York, NY: Oxford University Press.

- Ponchio, M.C. et al. (2019), “Personal factors as antecedents of perceived financial well-being: Evidence from Brazil”, *International Journal of Bank Marketing*, 37(4), 1004-1024.
- Prevett, P.S. et al. (2020), “A situated learning approach to measuring financial literacy self-efficacy of youth”, *Journal of Financial Counseling and Planning*, 31(2), 229-250.
- Ren, P. et al. (2023), “Dorsal and ventral fronto-amygdala networks underlie risky decision-making in age-related cognitive decline”, *GeroScience*, 46(1), 447-462.
- Scholnick, B. et al. (2013), “The impact of wealth on financial mistakes: Evidence from credit card non-payment”, *Journal of Financial Stability*, 9(1), 26-37.
- Sekaran, U. (2003), *Research methods for business: A skill-building approach* (4th Edition), New York: Wiley.
- Selecky, E. & A. Klimczuk (2022), “Financial Gerontology”, in: *Encyclopedia of Gerontology and Population Aging* (1861-1864), Cham: Springer International Publishing.
- Shimzutani, S. & H. Yamada (2020), “Financial literacy of middle-aged and older Individuals: Comparison of Japan and the United States”, *The Journal of the Economics of Ageing*, 16, 100214.
- Shrestha, N. (2021), “Factor analysis as a tool for survey analysis”, *American Journal of Applied Mathematics and Statistics*, 9(1), 4-11.
- Sorgente, A. & M. Lanz (2017), “Emerging adults’ financial well-being: A scoping review”, *Adolescent Research Review*, 2, 255-292.
- Stolper, O. (2018), “It takes two to Tango: Households’ response to financial advice and the role of financial literacy”, *Journal of Banking & Finance*, 92, 295-310.
- Szweda-Lewandowska, Z. (2019), “Human Wealth Span”, in: D. Gu & M. Dupre (eds.), *Encyclopedia of Gerontology and Population Aging* (1-4), Cham: Springer.
- Tabachnick, B.G. et al. (2013), *Using Multivariate Statistics*, Boston, MA: Pearson Education.
- Taft, M.K. et al. (2013), “The relation between financial literacy, financial wellbeing and financial concerns”, *International Journal of Business and Management*, 8(11), 63-75.
- Tavakol, M. & R. Dennick (2011), “Making sense of Cronbach’s alpha”, *International Journal of Medical Education*, 2, 53-55.
- Temel, E. (2021), “Akış Deneyimi: SOR paradigması temelinde online impulsif satın alma davranışı”, *Doktora Tezi*, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçanok, Z. (1971), “Yetişkinlik”, *TÜBİTAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, <<https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yetiskinlik>>, 14.02.2024.
- Ünal, S. et al. (2015), “Finansal refah hâli: Dumlupınar Üniversitesi akademisyenlerine yönelik ampirik bir araştırma”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 600, 37-45.
- Van Praag, B. & A. Ferreri-Caronnell (2004), *Happiness Quantified: A Satisfaction Calculus Approach*, Oxford: Oxford University Press.
- Van Rooij, M. et al. (2011), “Financial literacy and stock market participation”, *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472.
- Vidovićová, L. (2022), “Financial Literacy”, in: *Encyclopedia of Gerontology and Population Aging* (1865-1869), Cham: Springer International Publishing.

- Visa Turkey (2013), *Financial Awareness*, <<https://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2013/09/Visa-Turkey-Financial-Literacy-Conference-2011-Whitepaper-ENG.pdf>>, 14.02.2024.
- Vitt, L.A. & J.K. Siegenthaler (1996), *Encyclopedia of Financial Gerontology*, Greenwood Press.
- Weierich, M.R. et al. (2011), “Older and wiser? An affective science perspective on age-related challenges in financial decision making”, *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 6(2), 195-206.
- Yeo, J. & Y.G. Lee (2019), “Understanding the association between perceived financial well-being and life satisfaction among older adults: Does social capital play a role?”, *Journal of Family and Economic Issues*, 40, 592-608.
- Yu, L. et al. (2021), “Adverse impacts of declining financial and health literacy in old age”, *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 29(11), 1129-1139.
- Zurlo, K.A. (2009), “Personal attributes and the financial well-being of older adults: The effects of control beliefs”, *ARC Working Paper Series*, WPS 09-03.